

บทที่ ๖

กระบวนการพิจารณาความผิดและโทษ ในทางอาญาภัยในพระวินัย

๑. บทนำ

การกล่าวถึงกระบวนการพิจารณาความผิดและโทษในทางอาญาภัยในพระวินัย หมายถึงกระบวนการพิจารณาคดีในทางอาญาภัยในพระวินัยนั้นเอง ตามปกติเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นไม่ว่าในทางอาญาหรือในพระวินัย ก็จะมีกระบวนการพิจารณาคดีเพื่อลบ โทษผู้กระทำความผิดด้วยวิธีการที่คล้ายคลึงกันคือ

๑.๑ กระบวนการพิจารณาความผิดและโทษในทางอาญา

เมื่อมีการกระทำความผิดทางอาญาเกิดขึ้น และมีผู้กล่าวโทษร้องทุกษ์ ก็เป็นหน้าที่ของฝ่ายปกครองหรือตำรวจ เป็นผู้รับผิดชอบในการรวบรวมพยานหลักฐาน จับกุม สืบสวน สอนสอนผู้ต้องหาว่ามีเชื้อได้ว่ากระทำความผิดตามข้อกล่าวหาหรือไม่ ลำดับต่อมา ก็เป็นหน้าที่ของพนักงานอัยการที่จะพิจารณาพยานหลักฐานต่าง ๆ ที่ตำรวจเสนอมา แล้ววินิจฉัยว่าควรฟ้องผู้ต้องหาหรือไม่ ขณะเดียวกันผู้ต้องหาซึ่งเปลี่ยนสภาพเป็นจำเลยก็อาจจะมีหมายรับผิดชอบในการเตรียมตัวเพื่อต่อสู้คดี ในชั้นพิจารณาคดีศาลหรือผู้พิพากษาที่จะทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการรักษาการติดกาวเพื่อให้พนักงานอัยการและทนายปฏิบัติตามกฎหมายที่ของกฎหมายเกี่ยวกับการเสนอพยาน สืบพยาน และการถามค้านพยาน ในระหว่างพิจารณาคดีพนักงานคุณประพฤติอาจจะสอบสวนและทำรายงานข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของจำเลยเสนอต่อศาล เนื่องจากบุคคลนี้จะในการพิจารณาคดี ถ้าศาลมีพิพากษาว่าจำเลยกระทำความผิด แต่ให้คุณประพฤติไว้ พนักงานคุณประพฤติจะสอบถามถึงสาเหตุและความประพฤติของจำเลย แต่ถ้าศาลมีพิพากษางใจให้จำเลย ฝ่ายราชทัณฑ์ก็จะเป็นผู้รับผิดชอบในการจำคุกจำเลย ไว้จนกว่าคณะกรรมการพิจารณาลงโทษเห็นสมควรให้พิจารลงโทษแก่จำเลย

หรือจนกว่าจำเลยได้รับโทษจำคุกครบกำหนดแล้ว จำเลยก็จะได้รับการปล่อยตัวเป็นอิสระออกໄປใช้ชีวิตในสังคมตามปกติ

หากล่าวมานี้เป็นกระบวนการยุติธรรมโดยสรุปแต่ละขั้นตอน

1.2 การบวนการพิจารณาความผิดและโทษในระหว่าง

ในระหว่างเมื่อมีการกระทำความผิดและเกิดคดีความขึ้น พระวินัยเรียกคดีความว่า "อธิกรณ์" หรือถ้าจะเรียกให้เจาะจงลงไปกว่านั้นก็อาจจะหมายถึง "อนุวากาธิกรณ์" หมายถึง คดีความที่ฟ้องร้องกัน

ในสมัยตั้งแต่ยังไม่ได้มีการบัญญัติสิ่งของขึ้นมา เมื่อกิจกรรมได้ทำการใด ๆ อันอาจนำมาซึ่งความเสื่อมเสียต่อสังคมหรือศาสนา พระบุษราเจ้าก็จะทรงถือเอกสารกระทำนั้นเป็นมูลเหตุแห่งการบัญญัติพระราชบัญญัติ โดยทรงเรียกประชุมสัมชัก และได้ส่วนว่าเป็นจริงตามคำกล่าวหาแล้ว ก็ทรงกระทำ "ธรรมมิกตา" คือการแสดงธรรมมีเหตุผลชัดแจ้งให้เห็นด้วยญาณ แล้วจากนั้นก็ทรงบัญญัติสิ่งของขึ้น ถ้าหัวเรื่องภัยซุ่มเป็นต้นเหตุแห่งการบัญญัติสิ่งของขึ้นได ก็จะได้รับการยกเว้นไม่ต้องอาบัติในคราวที่เป็นต้นเหตุแห่งการบัญญัติสิ่งของขึ้น

หลังจากที่ได้ทรงบัญญัติสิ่งของขึ้นแล้ว ถ้ายังมีกิจกรรมใดละเมิดฝ่าฝืนพระราชบัญญัติองค์พิจารณาโทษตามความผิด ถ้าทำความผิดร้ายแรงก็จะต้องโทษสถานหนัก คือ ประราชิกขาดจากความเป็นมนุษย์ แต่ถ้าเป็นความผิดอย่างกลางก็จะลงโทษโดยการอญ្យกรรมเนื้อกรามาณตนเอง และถ้าเป็นความผิดเล็กน้อยก็จะถูกลงโทษโดยการประจานตนเองต่อหน้าภิกษุอื่น การกระทำดังกล่าวนี้เรียกว่า การแสดงคืนอาบัติ ซึ่งถือเป็นหน้าที่ของภิกษุผู้กระทำผิดโดยตรงที่จะแสดงคืนอาบัติเมื่อรู้ด้วยว่าไปกระทำความผิด แต่ถ้าไม่ยอมแสดงคืนอาบัติตัวยตนเอง ก็เป็นหน้าที่ของภิกษุอื่นที่จะพึงตักเตือนแก่ภิกษุนั้นให้แสดงคืนอาบัติเสีย ทั้งนี้เพื่อเพิ่มแก่ภิกษุนั้น ๆ เอง ถ้าหลังจากถูกตักเตือนแล้วยังไม่ยอมแสดงคืนอาบัติอีก ก็ให้ภิกษุนำความขึ้นฟ้องร้องต่อสังฆให้พิจารณาโทษแก่ภิกษุผู้กระทำผิด ทั้งนี้เพื่อเพิ่มแก่ศาสนा หลังจากลงชี้ได้รับคำฟ้องแล้วก็จะมีการไถ่สวนคดีเพื่อวินิจฉัยลงนิคหนรัม แล้วก็จะมีการบังคับตามคำวินิจฉัยการลงนิคหนรัมนั้น ๆ

จึงเห็นได้ว่ากระบวนการพิจารณาความผิดและโทษในทางอาญาภัยในพระวินัยมีกระบวนการที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งจะได้ศึกษาเชิงเปรียบเทียบในรายละเอียดต่างต่อไปนี้

2. กระบวนการพิจารณาความผิดและโทษในการอาญา

2.1 องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาความผิดและโทษในการอาญา

ตามปกติเมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นจะมีหน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องในการดำเนินคดีดังต่อไปนี้

(1) กรรมตำรา ตามปกติเมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น หน่วยงานแรกที่เข้ามาเกี่ยวข้องก็คือเจ้าหน้าที่ตำรา เพราะถือว่าตำราเป็นผู้พิทักษ์สันติราษฎร์ การเข้าไปเกี่ยวข้องของตำรา อาจจะเกิดจากผู้เสียหายหรือผู้มีส่วนได้เสียมากกล่าวโทษ หรือร้องทุกข์ อาจจะโดยการแจ้งความเพื่อให้ดำเนินคดี หรือไม่ก็ตำราอาจจะเข้าไปดำเนินการเพร网络科技 การกระทำความผิดนี้ได้เอง

หน้าที่ของตำราดังนี้

1. สืบค้น และจับกุมผู้กระทำผิดเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น
2. รวบรวมพยานหลักฐานและทำสำนวนสอบสวนลงในชั้นพนักงานอัยการเพื่อพิจารณาดำเนินการต่อไป

(2) กรมอัยการ กรมอัยการประกอบด้วยพนักงานอัยการ ซึ่งคัดเลือกมาจากบุคคลที่มีความรู้ความสามารถในด้านกฎหมาย มีหน้าที่รับผิดชอบในการพิจารณาสำนวนสอบสวนที่เจ้าหน้าที่พนักงานสอบสวนส่งเข้ามาเพื่อวินิจฉัย และมีความเห็นสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา หรืออาจจะสั่งให้พนักงานสอบสวนทำการสอบเพิ่มเติมได้

(3) ศาล ศาลเป็นหน่วยงานหรือองค์กรของรัฐที่นับว่าสำคัญที่สุดในกระบวนการยุติธรรม เพราะเป็นสถาบันที่สามารถให้คุณหรือให้โทษแก่ผู้กระทำความผิด นับตั้งแต่การปล่อยตัวปรับ การตัดอิสรภาพโดยการพิพากษาจำคุก หรือการลับสั่งสุดชีวิตของผู้กระทำผิด คือการพิพากษาลงโทษให้ประหารชีวิต

(4) กรมราชทัณฑ์ กรมราชทัณฑ์เป็นองค์กรสุดท้ายของการบูรณาการยุติธรรม ซึ่งรับช่วงตัวผู้ต้องคulpable ที่พิพากษาจำคุกมาควบคุมไว้ โดยให้การปฏิบัติต่อนักโทษเหล่านั้นด้วยความปราณี และพยายามแก้ไขปรับปรุงผู้กระทำความผิด ให้กลับเนื้อกลับตัวเป็นคนดี โดยการฝึกอบรมด้านศีลธรรม ความรู้สากล และฝึกฝนอาชีพให้เพื่อออกไปประกอบอาชีวิลเลี้ยงตัวเองได้เมื่อพ้นโทษออกໄປแล้ว

ต่อไปนี้จะได้แยกกล่าวรายละเอียดเกี่ยวกับกระบวนการของแต่ละองค์กรตามลำดับ

2.2 กระบวนการพิจารณาความผิดและโถงในชั้นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (16) บัญญัติไว้ว่า การรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนเป็นอำนาจหน้าที่ของ "พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ"

พนักงานฝ่ายปกครองชั้นผู้ใหญ่ นับตั้งแต่ปลัดกระทรวงมหาดไทยลงมาถึงปลัดอำเภอ เป็นหัวหน้าประจำกิจอำเภอ

พนักงานฝ่ายตำรวจชั้นผู้ใหญ่ นับตั้งแต่รองผู้บังคับการตำรวจนครบาลหัวหน้ากึ่งสถานีตำรวจนครบาล ตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจนครบาล หรือเทียบเท่านายร้อยตำรวจนครบาลขึ้นไป (ปวอ.* มาตรา 2 (17))

ตามปกติ เมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น ก็จะมีผู้ชี้แจง "คำร้องทุกข์" หรือ "คำกล่าวโทษ" ต่อนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ

"คำร้องทุกข์" หมายถึงการที่ผู้ใดได้รับความเสียหายได้กล่าวหาต่อเจ้าหน้าที่โดยเจตนา ที่จะให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษ (ปวอ. มาตรา 2 (17))

"คำกล่าวโทษ" หมายถึง การที่บุคคลซึ่งไม่ใช่ผู้เสียหายได้กล่าวหาต่อเจ้าหน้าที่ว่ามีบุคคลรู้ตัวหรือไม่ก็ตาม ได้กระทำความผิดอย่างหนึ่งขึ้น (ปวอ. มาตรา 2 (8))

เมื่อมีการกล่าวโทษหรือร้องทุกข์ขึ้นแล้ว พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจนอกจะกระทำการสืบสวนและสอบสวน แต่บางครั้งเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจนายกราบได้เอง ก็จะลงมือสืบสวนและสอบสวนได้เช่นกัน อำนาจหน้าที่ของนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจนั้นที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีอาญา มี 2 ประการ คือ อำนาจการสืบสวนคดีอาญา และอำนาจการสอบสวนคดีอาญา

อำนาจในการสืบสวนคดีอาญา กฎหมายได้กำหนดให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจนั้นเป็นผู้มีอำนาจในการสืบสวนคดีอาญา (ปวอ. มาตรา 17) และกฎหมายได้อธิบายความหมายของการสืบสวนไว้ว่า

*ปวอ. คือย่อของคำว่า "ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา"

"การลึบสวน" หมายถึงการแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐาน ชั้งพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจได้ปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน และเพื่อที่จะทราบรายละเอียดแห่งความผิด (ปวอ.)

2 (10)

ดังนั้น การลึบสวนจึงเป็นลักษณะของการแสวงหาข้อมูลและพยานหลักฐานเพื่อทราบรายละเอียดแห่งความผิด เช่น วัน เวลา สถานที่ที่เกิดเหตุ ผู้ร้ายที่แท้จริง ลักษณะของความเสียหาย ร่องรอยหลักฐานที่ผู้กระทำการมีความผิดทั้ง ไว้ ตลอดจนการสอบสวนพฤติกรรมของผู้ที่น่าสงสัย เช่น คดแปลกหน้าที่มานะ เวียนอยู่ เป็นประจำ ตลอดจนการดูลูกเลาอื่น ๆ

จึงเห็นได้ว่าการลึบสวน มีประโยชน์ในด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย และเพื่อทราบรายละเอียดทั่วไปแห่งความผิด การลึบสวนอาจจะกระทำก่อนที่การกระทำการมีความผิดอาญาเกิดขึ้น หรือกระทำการเมื่อเกิดความผิดอาญาขึ้นแล้วก็ได้

อำนาจในการสอบสวนคดีอาญา ก្នុងหมายกำหนดให้พนักงานสอบสวน อันหมายถึงเจ้าพนักงานชั้นก្នុងหมายให้อำนาจและหน้าที่ทำการสอบสวน (ปวอ. มาตรา 2 (6)) เป็นผู้มีอำนาจในการทำหน้าที่สอบสวนคดีอาญา และก្នុងหมายได้ให้ความหมายของการสอบสวนไว้ว่า

"การสอบสวน" หมายความถึงการรวบรวมพยานหลักฐาน และการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทกฎหมายที่กำหนดให้พนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิด และเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำการมาฟ้องลงโทษ (ปวอ. มาตรา 2 (11))

เมื่อพิจารณาเนื้อหาสาระของบทกฎหมายนี้ ก็จะกล่าวได้ว่า การสอบสวนจะกระทำการเมื่อเกิดความผิดทางอาญาขึ้นแล้วเท่านั้น และการสอบสวนจะเป็นไปในลักษณะดังนี้ คือ

1. เป็นการรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดที่สามารถจะทำได้ (ปวอ. มาตรา 131) ทั้งพยานบุคคล พยานเอกสาร และพยานวัตถุ
2. การดำเนินการอื่น ๆ เช่น การควบคุมผู้ต้องหาและการนำผู้ต้องหาไปยื่นคำร้องขอให้ศาลออกหมายซึ่งระหว่างการสอบสวน (ปวอ. มาตรา 87) การวินิจฉัยคำร้องขอให้

ปล่อยชั่วคราว (ปวอ. มาตรา 106 - 109)

วัตถุประสงค์ของการสอบสวน

1. เพื่อทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความผิดที่ก่อไว้หา
2. เนื่องสูญความผิดที่ก่อไว้หา ศืดผิสูญว่าการกระทำดังกล่าวนั้นมีความผิดตามที่ก่อไว้หาแล้วหรือไม่ ถ้าผิด มีความผิดฐานใด
3. เพื่อจะเอาตัวผู้กระทำผิดมาฟ้องลงโทษ¹

พระชนนี จึงสรุปได้ว่า เมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น กระบวนการแรกที่ต้องรับผิดชอบก็เป็นอำนาจหน้าที่ของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ที่จะต้องสืบสวนและสอบสวนถึงข้อเท็จจริงและพฤติกรรมต่าง ๆ ในคดีนั้น รวมรวมพยานหลักฐานเพื่อให้รู้ว่าใครเป็นผู้กระทำผิด เมื่อสอบสวนเสร็จก็ต้องสรุปสำเนาไว้ในวันทำการสอบสวนเพื่อทำความสะอาด ถ้าเป็นกรณีที่ไม่รู้ตัวผู้กระทำผิด พนักงานสอบสวนก็จะเห็นสมควรใช้จดการสอบสวน ถ้ารู้ตัวผู้กระทำผิดพนักงานสอบสวนก็จะเห็นควรสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา และส่งสำเนาสอบสวนนั้นไปยังพนักงานอัยการ พร้อมกับความเห็นว่าควรสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องแบบสำเนาไปด้วย (ปวอ. 141 มาตรา 142)

2.3 กระบวนการพิจารณาความผิดและโทษในชั้นพนักงานอัยการ

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (5) ได้ให้ความหมายของ “พนักงานอัยการ” ไว้ว่า “หมายถึงเจ้าหน้าที่มีอำนาจที่ฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล ทั้งนี้จะเป็นข้าราชการในกรมอัยการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐอื่นซึ่งมีอำนาจเช่นนั้นก็ได้ แต่ตามปกติที่เข้าใจกันโดยทั่วไป พนักงานอัยการก็คือข้าราชการ ซึ่งรับราชการในกรมอัยการ สังกัดกระทรวงมหาดไทย

อำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการ พระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ. 2498 ได้บัญญัติอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการไว้ว่า “ในคดีอาญาเมื่ออำนาจหน้าที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและตามกฎหมายอื่น ซึ่งบัญญัติไว้เป็นอำนาจหน้าที่ของกรมอัยการหรือพนักงานอัยการ” (มาตรา 11 (1)) ว่าที่จริงแล้วอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการมีมากมาย เช่น อำนาจหน้าที่ตามประมวลกฎหมายอาญา, ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, ตามพระราชบัญญัติอัยการ พ.ศ. 2498, ตามพระราชบัญญัติลักษณะทาง เป็นต้น แต่ที่จะนัดถึงในที่นี้เฉพาะอำนาจหน้าที่ที่ต้องดำเนินการตามกระบวนการนี้จึงแตกความอาญาเท่านั้น ซึ่งโดยปกติแล้วเป็นที่เข้าใจกันโดยทั่วไป ว่า อำนาจหน้าที่และกระบวนการในชั้นพนักงานอัยการ สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ชั้นตอน ใหญ่ ๆ

คือ การตรวจวินิจฉัยสำนวนการสอบสวนเพื่อสั่งสำนวน และการดำเนินคดีในศาล ซึ่งจะได้แยกกันรายละเอียดแต่ละขั้นตอนดังนี้

2.3.1 การตรวจวินิจฉัยสำนวนสอบสวนเพื่อสั่งสำนวน ตามปกติเมื่อสำนวนสอบสวนถูกสั่งจากพนักงานสอบสวนมาข้างหน้าก็สามารถอ่านแล้ว พนักงานอัยการมีหน้าที่ตรวจวินิจฉัยสำนวนนั้น แล้วมีความเห็นอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อสั่งสำนวนดังต่อไปนี้

(1) ถ้าเป็นสำนวนสอบสวนที่ไม่รู้ตัวผู้กระทำผิด พนักงานอัยการมีอำนาจสั่งให้พนักงานสอบสวนงดการสอบสวน หรือให้สอบสวนต่อไปก็ได้ (ปวอ. มาตรา 140)

(2) ถ้าเป็นสำนวนสอบสวนที่รู้ตัวว่าใครเป็นผู้กระทำผิด ไม่ว่าจะจับผู้ต้องหาได้หรือไม่ และพนักงานสอบสวนจะมีความเห็นลังฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องก็ตาม พนักงานอัยการมีอำนาจที่จะสั่งสำนวนได้ดังนี้

1. ถ้าพนักงานอัยการพิจารณาแล้วเห็นว่าข้อเท็จจริงในสำนวนนั้นยังไม่ชัดแจ้ง พนักงานอัยการมีอำนาจสั่งให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนเพิ่มเติม หรือให้ลั่งพยานมาพบพนักงานอัยการเพื่อชักถามก็ได้ (ปวอ. มาตรา 143 (ก))

2. ถ้าพนักงานอัยการพิจารณาแล้วเห็นว่า พยานหลักฐานในสำนวนไม่พนักแน่นเพียงพอที่จะรับฟัง ได้ว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำผิด หรือการกระทำของผู้ต้องหาไม่เป็นความผิดตามกฎหมายหรือคดีขาดอาญาความเป็นเดือน พนักงานอัยการมีอำนาจสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา (ปวอ. มาตรา 143 (2))

3. ถ้าพนักงานอัยการพิจารณาแล้วเห็นว่า พยานหลักฐานในสำนวนรับฟังได้ว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำผิด พนักงานอัยการมีอำนาจสั่งฟ้องผู้ต้องหา โดยพนักงานอัยการจะร่างคำฟ้อง แล้วยื่นฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล (ปวอ. มาตรา 143 (2)) เมื่อพนักงานอัยการฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลแล้ว ผู้ต้องหาก็ถูกเรียกว่า "จำเลย"

4. ถ้าพนักงานอัยการพิจารณาสำนวนแล้วเห็นว่าคดีนี้เป็นความผิดซึ่งอาจเปรียบเทียบได้ เช่น ความผิดลหุโทษ พนักงานอัยการมีอำนาจสั่งให้พนักงานสอบสวนพิจารณาเปรียบเทียบคดีนี้ หรือจะสั่งให้พนักงานสอบสวนอื่นที่มีอำนาจจัดการเปรียบเทียบได้ (ปวอ. มาตรา 144)

2.3.2 การดำเนินคดีในศาล การดำเนินคดีอาญาในศาลเริ่มต้นจากการฟ้องคดีในศาล ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28 บัญญัติให้พนักงานอัยการและผู้เสียหายเป็นผู้มีอำนาจฟ้องคดีต่อศาล และจะต้องฟ้องคดีในเขตอำนาจศาล เนื่องด้วยไม่ถูกต้องตามเขตอำนาจศาล ศาลจะไม่รับฟ้อง หรือถ้ารับฟ้องไว้แล้วมาทราบภายหลังว่าไม่ถูกต้องตามเขตอำนาจศาล ศาลก็จะสั่งจำหน่ายคดีนั้น

ในการร่างคำฟ้อง พนักงานอัยการจะต้องกำหนดแบบคำฟ้อง ให้มีเนื้อหาสาระครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนดไว้ เมื่อเอาตัวผู้ต้องหาฟ้องต่อศาลแล้วผู้ต้องหาเกิดก่อภัยในฐานะจำเลย และพนักงานอัยการก่อภัยในฐานะพนัย官 โจทก์ที่จะนำพยานหลักฐานเข้าสืบเพื่อสูจน์ความผิดของจำเลยต่อศาล ถ้าในระหว่างลีบพยานก่อนศาลชั้นต้นพิพากษากดี ถ้าปรากฏว่าพยานหลักฐานใหม่แน่ชัดว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิด พนักงานอัยการมีอำนาจที่จะยื่นคำร้องขอต่อศาลเพื่อถอนฟ้องคดีนี้ได้ เมื่อศาลพิพากษากดีอย่างโดยย่างหนึ่งแล้ว พนักงานอัยการมีอำนาจที่จะอุทธรณ์ หรือฎีกาต่อไปได้ เว้นแต่มีกฎหมายห้ามให้อุทธรณ์หรือฎีกา

2.4 กระบวนการพิจารณาความผิดและโทษในชั้นศาล

การพิจารณาคดีในชั้นศาลจะแยกออกเป็นการพิจารณาคดีในศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และ ศาลฎีกา ซึ่งจะได้กล่าวรายละเอียดต่อไปนี้

2.4.1 ศาลชั้นต้น การพิจารณาคดีในศาลชั้นต้นจะได้แยกกล่าวเป็นขั้นตอนดังนี้

- 1) ขั้นพิจารณาความถูกต้องของคำฟ้อง และขั้นไต่สวนมูลนิธิ
- 2) ขั้นพิจารณาความถูกต้องของคำฟ้อง

เมื่อโจทก์ยื่นคำฟ้องคดีอาญาต่อศาลที่มีอำนาจรับฟ้องแล้ว ต่อไปก็เป็นอำนาจหน้าที่กระบวนการในชั้นศาลที่จะต้องพิจารณาคำฟ้องนี้ว่า ถูกต้องตามตัวบทกฎหมายหรือไม่ ถ้าศาลพิจารณาแล้วเห็นว่าไม่ถูกต้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 158 ที่กำหนดรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับคำฟ้องไว้ ผู้สนใจรายละเอียดโปรดศึกษาได้จากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ศาลก็จะมีอำนาจสั่งการได้ 3 ประการคือ

1. สั่งให้โจทก์แก้ฟ้องให้ถูกต้อง
2. สั่งยกฟ้อง

3. สั่งไม่ประทับรับฟ้อง (ปวอ. มาตรา 161 วรรคแรก)

ขั้นได้ส่วนมูลฟ้อง

ถ้าฟ้องนั้นถูกต้องตามกฎหมาย ให้ศาลจัดการสั่งต่อไปนี้

(1) ในคดีรายฎเป็นโจทก์ให้ได้ส่วนมูลฟ้อง แต่ถ้าคดีนี้พนักงาน

อัยการได้มีฟ้องจำเลยโดยข้อหาอย่างเดียวกันด้วยแล้ว ให้จัดการตามอนุมาตรา (2)

(2) ในคดีพนักงานอัยการเป็นโจทก์ไม่จำเป็นต้องได้ส่วนมูลฟ้องแต่

ถ้าเห็นสมควรจะสั่งให้ได้ส่วนมูลฟ้องก่อนได้ (ปวอ. 162 (1), (2))

ตามหลักการของมาตรฐานนี้จะอธิบายหลักการของการได้ส่วนมูลฟ้อง

ดังนี้

1. กรณีรายฎเป็นโจทก์ ต้องได้ส่วนมูลฟ้องก่อนเสมอ ทั้งนี้เพื่อ
ศาลจะได้กลั่นกรองคดีว่ามีมูลหักในด้านข้อเท็จจริงและรือกฎหมายเพียงพอหรือไม่ เพื่อบังคับมิ
ให้กลั่นแกล้งฟ้องร้องกัน และบังคับคดีขึ้นสู่ศาล โดยไม่จำเป็น ประมาณกฎหมายวิธีพิจารณา
ความอาญาได้ัญญ์ติหลักการได้ส่วนมูลฟ้องกรณีรายฎเป็นโจทก์ไว้ว่า

ในคดีรายฎเป็นโจทก์ ศาลเมื่อ án ใจได้ส่วนมูลฟ้องลับหลังจำเลย
ให้ศาลสั่งสำเนาฟ้องแก่จำเลยรายตัวไป กันแจ้งวันนัดไต่สวน
ให้จำเลยทราบ จำเลยจะมาฟังการได้ส่วนมูลฟ้องโดยตั้ง^A
ทนายให้ชักค้านพยานโจทก์หรือไม่ก็ได้ หรือจำเลยจะไม่มา
แต่งตั้งทนายมาชักค้านพยานโจทก์ก็ได้ ห้ามมิให้ศาลมามคำให้-
การจำเลย (ปวอ. มาตรา 165 วรรค 3)

2. กรณีพนักงานอัยการเป็นโจทก์ ศาลจะให้มีการได้ส่วนมูลฟ้อง
หรือไม่ก็ได้ ทั้งนี้เพราได้มีการกลั่นกรองคดีมาถึง 2 ขั้นแล้ว คือในขั้นพนักงานสอบสวนและใน
ขั้นพนักงานอัยการ แต่ถ้าศาลจะได้ส่วนมูลฟ้องก็มีหลักการดังนี้

ศาลต้องคำนึงการให้จำเลยมาศาลหรือถูกคุมตัวมาศาล และ
เมื่อเชื่อว่าจำเลยที่มาอยู่ต่อหน้าศาลเป็นบุคคลที่โจทก์ระบุในฟ้อง
ว่าเป็นจำเลยแล้ว ศาลจะอ่านและอธิบายคำฟ้องให้จำเลยฟัง

และการค้าให้การจำเลย หากจำเลยให้การรับสารภาพศาลก็จะมีคำสั่งประทับรับฟ้องไว้พิจารณาได้เลย แต่ถ้าหากจำเลยให้การปฏิเสธหรือไม่ยอมให้การ ศาลก็จะดำเนินการได้ตามกฎหมายต่อไป โดยนำบทบัญญัติว่าด้วยการพิจารณาให้บังคับโดยอนุโลม เนื่องจากวินิจฉัยว่าฟ้องโจทก์มีลuponที่จะประทับรับฟ้องไว้พิจารณาหรือไม่ ส่วนจำเลยนั้นก็มีสิทธิ์ที่จะต่อสู้คดี เช่นเดียวกับจำเลยในชั้นพิจารณาทุกประการ เว้นแต่ไม่มีความจำนาญมาลึบเท่านั้น² ผลของการได้ตามกฎหมายฟ้อง

หลังจากได้ตามกฎหมายฟ้องแล้ว ถ้าผลปรากฏว่าคดีมีมูล ให้ศาลประทับรับฟ้องไว้พิจารณาในนามของทางทนายความที่มีมูล แต่ถ้าคดีไม่มีมูล ให้ศาลมีพิพากษาว่าคดีไม่มีมูล (ปวอ. มาตรา 167) แต่ถ้านี้ไม่ตัดสินใจโจทก์ที่จะอุทธรณ์ก็ได้ในกรณีที่ศาลมีพิพากษาว่าคดีไม่มีมูล (ปวอ. มาตรา 170)

ชั้นพิจารณาคดี

(1) หลักทั่วไป

1) ดำเนินคดีหลักประกันความยุติธรรมของจำเลย เป็นสำคัญ โดยสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมอผู้กระทำผิดมิได้ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 มาตรา 27) ถ้ามีข้อสงสัยไม่แน่ใจว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริงจะต้องยกผลประโยชน์ให้จำเลย (ปวอ. มาตรา 227 วรรค 2) ซึ่งเป็นผลให้ศาลมีพิพากษายกฟ้องโจทก์ปล่อยจำเลยไป (ปวอ. มาตรา 185)

2) การพิจารณาคดีจะต้องกระทำการโดยเบ็ดเตล็ดและต่อหน้าจำเลย (ปวอ. มาตรา 172 วรรคแรก) มีข้อยกเว้นให้พิจารณาลับหลังได้เฉพาะเพื่อประโยชน์แห่งความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันเดิมของประชาชน หรือเพื่อป้องกันความลับอันเกี่ยวกับความปลอดภัยของประเทศมิให้ล่วงรู้ถึงประชาชนเท่านั้น (ปวอ. มาตรา 177) นอกจากนี้แล้วการพิจารณาลับหลังจำเลยอาจกระทำการได้ในกรณี เช่น จำเลยได้รับอนุญาตจากศาลในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสามปีหรือปรับไม่เกินหนึ่งบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ ที่จะไม่มาฟังการพิจารณาคดีโดย

ที่จำเลยมีหมายความอย่าว่าความให้อภัยแล้ว หรือในคดีที่มีจำเลยหลายคน และศาลพ่อใจตามคำกล่าวของโจทก์ว่าการพิจารณาและสืบพยานตามที่โจทก์ขอให้กระทำไม่เกี่ยวกับจำเลยคนใด ศาลจะสืบพยานลับหลังจำเลยคนนั้นก็ได้ (ปวอ. มาตรา 172 ทว.)

3) การให้โอกาสจำเลยต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ (ปวอ. มาตรา 8) จำเลยที่ยากจนและเป็นผู้เข้าร่วม ถ้าไม่มีหมายและต้องการนาย ศาลจะต้องตั้งทนายให้ (ปวอ. มาตรา 173) บรรดาสิทธิ์ใด ๆ ที่จำเลยมีอยู่ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ และกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ศาลจะต้องยื่นถือและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 มาตรา 29)

4) การให้การของจำเลยในคดีอาญา ในคดีอาญาจำเลยจะให้การอย่างไรก็ได้ ให้ด้วยหนังสือหรือว่าจาร์ก็ได้ ถ้าจำเลยไม่ยอมให้การในคดีอาญาจะมีผลเท่ากับจำเลยปฏิเสธ (ฎีกาที่ 862/2503) ถ้าจำเลยรับสารภาพตามฟ้องศาลจะพิพากษาโดยไม่สืบพยานหลักฐานต่อไปก็ได้ เว้นแต่คดีที่มีข้อหาในความผิดซึ่งจำเลยรับสารภาพนั้น กฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างต่ำไว้ให้จำคุกตั้งแต่ห้าปีขึ้นไปหรือโทษสถานหนักกว่านั้น ศาลต้องฟังพยานโจทก์จนกว่าจะพอใจว่าจำเลยได้กระทำผิดจริง (ปวอ. มาตรา 176 วรรคแรก) ถ้าจำเลยให้การปฏิเสธโจทก์จะต้องนำสืบพยานเพื่อพิสูจน์ให้เห็นว่าจำเลยมีความผิดจริง

(2) หลักในการนำพยานหลักฐานเข้าสืบในคดีอาญา

ในคดีอาญาโจทก์และจำเลยสามารถนำพยานหลักฐานเข้าสู่ศาลเพื่อพิสูจน์ความผิดและความบริสุทธิ์ได้เต็มที่ โดยโจทก์นำเข้าสืบก่อนและจำเลยนำเข้าสืบลำดับต่อมา (ปวอ. มาตรา 174) ถ้าโจทก์ไม่นำพยานหลักฐานเข้าสืบ โจทก์จะต้องแพ้คดี ศาลจะพิพากษายกฟ้องปล่อยตัวจำเลยไป

พยานหลักฐานที่จะนำเข้าสืบจะต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ คือ

1. เป็นพยานวัตถุ พยานเอกสาร หรือพยานบุคคล

2. เป็นพยานหลักฐานซึ่งน่าจะพิสูจน์ได้ว่าจำเลยผิดหรือบริสุทธิ์

3. เป็นพยานชนิดที่มีได้เกิดจากการจุจิก มีคำมั่นสัญญา ชี้ เยื่อย

หลอกลวง หรือได้มาโดยมิชอบประการอื่น

4 ต้องนำสืบตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ-
อาญา หรือกฎหมายอื่นอันว่าด้วยการลับพยาน (ปวอ. มาตรา 226)

(3) หลักในการรับฟังพยาน

ปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายกำหนดไว้แน่นอนว่าพยานหลักฐานชนิดใดที่ศาลจะรับฟังหรือไม่ จังเปิดโอกาสให้อัยในการพิจารณาได้ตามควร ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่าพยานหลักฐานทุกชนิดที่สามารถพิสูจน์ได้ว่าจำเลยผิดหรือบริสุทธิ์แล้วสามารถนำมาอ้างได้ทั้งสิ้น ส่วนการซึ่งน้ำหนักพยานหลักฐานอยู่ในคุณนิจของศาลว่าจำเลยผิดหรือไม่ แต่ถ้าซึ่งน้ำหนักแล้วยังมีความสงสัยตามควร ก็ให้ยกผลประโยชน์ให้จำเลย "...อย่าพิพากษาลงโทษจนกว่าจะแน่ใจว่ามีการกระทำผิดจริง" (ปวอ. มาตรา 227) แต่อย่างไรก็ตามกฎหมายมีข้อห้ามว่าให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานต่อไปนี้

1 พยานหลักฐานที่ได้ลับฝ่าฝืนต่ออบบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหรือกฎหมายอื่นอันว่าด้วยการลับพยาน (ปวอ. มาตรา 226) เช่น พยานหลักฐานที่โจทก์นำสืบลับหลังจำเลย เป็นต้น

2 พยานหลักฐานที่ได้มามิชอบด้วยกฎหมาย เช่น พยานหลักฐานที่ได้มาราจกี "...พนักงานสอบสวนทำหรือจัดให้ทำการใด ๆ ซึ่งเป็นเลื่องลวาง หรือชี้เชิญหรือให้ลังเลกังวลด้วยการเพ้อเจ้อใจให้เชาให้การอย่างใด ๆ ในเรื่องที่ต้องทราบนั้น" (ปวอ. มาตรา 135)

3 คำนายน้ำที่ให้ไว้ในคดีอาญาเรื่องก่อน จะนำมาใช้เป็นพยานหลักฐานเพื่อวินิจฉัยตัดสินคดีอาญาเรื่องใหม่ไม่ได้ ตั้งมีคำพิพากษาศาลมีไว้กาว่า

ในคดีอาญา คำพยานโจทก์ในคดีก่อนจะนำมาใช้ยังจำเลย ชุดเดียวกันในอีกคดีนั้นหากได้ไม่ แม้จำเลยจะยินยอมให้ถือเอาตามคำพยานในคดีก่อนก็ตาม หากศาลชั้นต้นได้ใช้คำพยานในคดีก่อนวินิจฉัยลงโทษจำเลยมาทุกคน ซึ่งเป็นการสำคัญต่อวิธีพิจารณา แม้จะมีจำเลยอุทธรณ์ไว้ขึ้นมาคนเดียว ศาลก็ต้องให้มีการพิจารณาพิพากษาใหม่

สำหรับจำเลยทุกคน (ฎีกาที่ 616/2486 2486 ฎ.538)

4 คำชี้แจงของจำเลยในคดีอาญาด้วยกันศาลจะนำมาเป็น

พยานหลักฐานลง ไทยจำเลยอื่นในคดีเดียวกันไม่ได้ (ฎีกาที่ 944/2500 2500 ฎ.836)

(4) หลักการใช้ดุลพินิจในการซึ่งน้ำหนักพยานหลักฐาน

ตามปกติผู้ที่ใช้ดุลพินิจในการซึ่งน้ำหนักพยานหลักฐานกว่าจะมา

ถึงชั้นศาลได้นั้นต้องผ่านกระบวนการซึ่งน้ำหนักมา 2 ชั้นตอนแล้ว คือกระบวนการซึ่งน้ำหนักในชั้นพนักงานสอบสวนที่จะต้องทำความเห็นสิ่งฟ้องหรือสิ่งไม่ฟ้องแบบส่วนรวมสอบสวนสิ่งให้หนังงานอัยการ (ตาม ปวอ. มาตรา 141 และ 142) แต่ในการซึ่งน้ำหนักในชั้นพนักงานสอบสวนมิใช่ซึ่งน้ำหนักเนื่องพิสูจน์ว่าจำเลยผิดหรือบริสุทธิ์หากเป็นการซึ่งน้ำหนักขอให้เห็นว่าคดีมีลักษณะที่จะสนับสนุนความเห็นสิ่งฟ้องหรือสิ่งไม่ฟ้องเท่านั้น ครั้นมาถึงชั้นพนักงานอัยการก็จะมีการซึ่งน้ำหนักกลั่นกรองอีกชั้นหนึ่ง โดยการพิเคราะห์พยานหลักฐานทั้งหมดให้เห็นชัดว่าพยานหลักฐานที่พนักงานสอบสวนเสนอมา มีความน่าเชื่อได้ว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดหรือไม่ เมื่อจะใช้ดุลพินิจว่าสมควรจะนิยมผู้ต้องหาหรือไม่ เมื่อพนักงานอัยการสิ่งฟ้องแล้ว คดีนี้ขึ้นมาถึงชั้นศาล ศาลก็จะเป็นผู้ใช้ดุลพินิจในการซึ่งน้ำหนักอย่างละเอียดลึกซึ้ง เพราะถือว่าศาลเป็นองค์กรสุดท้ายของกระบวนการยุติธรรมที่จะพิพากษาลง ไทยหรือปล่อยตัวจำเลย

Narendra การซึ่งน้ำหนักในชั้นศาลจึงมีความสำคัญมาก กฎหมาย

จึงกำหนดให้แก้ไขในการซึ่งน้ำหนักไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 ว่า

ให้ศาลมิใช่วินิจฉัยซึ่งน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวง

อย่าพิพากษาลง ไทยจนกว่าจะแน่ใจว่ามีการกระทำผิด

จริง และจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น

เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำผิด

หรือไม่ ให้ยกประ โยชน์เพียงความสงสัยนั้นให้จำเลย

ตามที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่าการใช้ดุลพินิจซึ่งน้ำหนักในชั้นศาล

จะต้องกระทำโดยรอบครอบคลุม โดยคำนึงถึงหลักวิชาจิตวิทยา, วิทยาศาสตร์, และความก้าวหน้าทางวิชาการสมัยใหม่ เป็นเหตุผลประกอบด้วย และพยานหลักฐานที่นำมาซึ่งน้ำหนักต้องเป็น

พยานหลักฐานทั้งของ โจทก์และจำเลย เมื่อพิจารณาแล้วถ้าเห็นว่าพยานหลักฐานเหล่านี้มีน้ำหนัก หนักแน่นพอและเชื่อได้โดยปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริง ศาลจึงจะพิพากษาลงโทษจำเลย แต่ถ้ามีความสงสัยเกิดขึ้นศาลก็จะพิพากษายกฟ้อง โจทก์ปล่อยตัวจำเลยไป

นอกจากหลักเกณฑ์ทั่ว ๆ ไปตามที่กล่าวมาแล้วมีรายละเอียดอื่น ๆ อีกมากในขั้นตอนของการลับพยาน เช่น เรื่องผู้ทำการลับพยาน, สถานที่ลับพยาน, หลักและวิธีการลับพยานบุคคลฝ่ายโจทก์, วิธีการลับพยานบุคคลฝ่ายจำเลย, การยื่นและวิธีการลับพยานเอกสาร, การอ้างและวิธีการลับพยานวัตถุ การใช้คุณพินิจในการซึ่งน้ำหนักพยานหลักฐาน ฯลฯ นอกจากเรื่องการลับพยานหลักฐานแล้วยังมีเรื่องเกี่ยวกับศาลเมืองที่คำสั่งต่าง ๆ ในระหว่างพิจารณา ฯลฯ เนื้อหาต่าง ๆ เหล่านี้เหมาะสมสำหรับผู้ที่สนใจศึกษาวิชากฎหมายโดยตรง จึงไม่นำรายละเอียดมากถ้วนในที่นี้

ในการดำเนินคดีในศาลตามปกติจะมีผู้ว่าความ ผู้ว่าความในคดีอาญา ได้แก่ โจทก์และจำเลยซึ่งเป็นคู่ความ ตามปกติพนักงานอัยการจะทำหน้าที่เป็นโจทก์ในคดีอาญา แต่ถ้าผู้เสียหายเป็นโจทก์เองจะให้หมายว่าความแทนหรือจะว่าความด้วยตนเองก็ได้ ส่วนจำเลย ตามปกติจะให้หมายแก้คดีให้ แต่ก็ไม่ห้ามที่จำเลยจะว่าความแก้คดีด้วยตนเอง

การว่าความในคดีอาญาเป็นกระบวนการพิจารณาคดีอาญาของศาลในส่วนที่กระทำโดยคู่ความในคดี ได้แก่ การไต่สวนมูลฟ้อง, การมาศาล, การแกล้งเบิดคดี, การลับพยาน, การขอเลื่อนคดี, การสั่งประเด็น, การเดินแพชญลับพยานต่างประเทศ, การขอแก้ไขเพิ่มเติมคำฟ้องและคำให้การ, การถอนฟ้องและยกความ ตลอดจนการแกล้งปฏิคดีและแกล้ง-การณ์ในศาลสูง⁴

ขั้นพิพากษาคดี

ประมวลกฎหมายวิธีความอาญา มาตรา 182 วรรคแรก ตอนท้าย ได้บัญญัติไว้ว่า "...เมื่อการพิจารณาคดีเสร็จแล้ว ให้พิพากษาหรือสั่งตามรูปความ" จึงแสดงให้เห็นว่าเมื่อได้ผ่านกระบวนการพิจารณามาแล้ว ศาลมีอำนาจพิพากษาคดีหรือคำสั่งอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยในคำพิพากษานั้นประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 186 บัญญัติไว้ว่า

คำพิพากษาหรือคำสั่งต้องมีข้อลักษณะเหล่านี้เป็นอย่างน้อย

- (1) ข้อศาลและวันเดือนปี
- (2) คดีระหว่างใครโจก์ ใครจำเลย
- (3) เรื่อง
- (4) ข้อหาและคำให้การ
- (5) ข้อเท็จจริงชึ้นผิดกฎหมายได้ความ
- (6) เหตุผลในการตัดสินทั้ง ในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย
- (7) บกนมาตรฐานที่ยกขึ้นปรับ
- (8) คำชี้ขาดให้ยกฟ้องหรือลงโทษ
- (9) คำวินิจฉัยของศาลในเรื่องของกล่าง หรือในเรื่องฟ้อง
ทางแพ่ง

ตัวอย่างแบบคำพิพากษาและข้อความสำคัญในคำพิพากษา โดยย่อ

(31)

สำหรับศาลอาชี

คำพิพากษา

คดีหมายเลขคดีที่ 2500/2526คดีหมายเลขแดงที่ 1480/2526

ในพระบรมราชูปถัมภ์พระมหาภัตติรัตน์

ศาล จังหวัดชุมพรวันที่ 26 เดือน กันยายน พุทธศักราช 25 26ความ อาญาระหว่าง พนักงานอัยการจังหวัดชุมพร โจทก์นายสอน รักเมืองชุมพร จำเลยเรื่อง ลักษณะ

โจทก์ฟ้องว่า.....(ย่อคำฟ้อง)

จำเลยให้การว่า.....(ย่อคำให้การ)

ทางพิจารณา โจทก์นำสืบว่า..... (ย่อข้อเท็จจริงที่โจทก์นำสืบมา)

ศาลพิเคราะห์แล้ว.....(วิเคราะห์พยาน โจทก์จำเลยและวินิจฉัยว่า เชื่อพยาน โจทก์ หรือพยานจำเลย ถ้าเห็นว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิดก็วินิจฉัยว่าพยาน โจทก์ไม่อาจรับฟังลงโทษ จำเลยอย่างไร ถ้าเชื่อว่าจำเลยกระทำความผิดก็วินิจฉัยการกระทำของจำเลยว่า จำเลยกระทำการอย่างไร มีความผิดตามมาตราใด)

อาศัยเหตุผลดังวินิจฉัยมา จึงพร้อมกันพิพากษา.....(ยกฟ้องหรือพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดตามกฎหมายใด มาตราใด ลงโทษอย่างใด)

ลงชื่อ ผู้พิพากษา (ตามจำนวนองค์คณะตามกฎหมาย)

เมื่อมีการพิพากษาคดีแล้วก็จะมีการอ่านคำพิพากษาหรือคำสั่ง โดย “ให้อ่านคำพิพากษา หรือคำสั่งในศาล โดยเปิดเผยแพร่ในวันเสาร์จันทร์นี้ ที่ว่ากัยในเวลาสามวันนับตั้งแต่เสาร์จนร์ถัดมาอีกครึ่งวันจะเลื่อนไปอ่านวันอื่นก็ได้ แต่ต้องจดรายงานเหตุนี้ไว้” (ปวอ. มาตรา 182 วรรค 2) คือโดยปกติศาลมจะต้องอ่านคำพิพากษาโดยเปิดเผยแพร่ต่อหน้าโจทก์และจำเลย แต่ถ้าเป็นความผิดของโจทก์ที่ไม่มาศาล ศาลจะอ่านคำพิพากษานับหลังโจทก์ได้ แต่ลักษณะนี้เป็นความผิดของจำเลยที่ไม่มาศาล ศาลจะอ่านคำพิพากษานับหลังจำเลยไม่ได้ ศาลต้องออกหมายจับจำเลย แต่ถ้าไม่ได้ตัวจำเลยมาศาลภายในหนึ่งเดือน ศาลจะจะอ่านคำพิพากษานับหลังจำเลยได้ (ปวอ. มาตรา 182 วรรค 3)

2.4.2 ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา ตามปกติเมื่อศาลอันดับนี้ได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้วถ้าไม่ได้บัญญัติไว้ว่าคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นถึงที่สุด หรือห้ามนำให้อุทธรณ์หรือฎีกาแล้ว คุณวามมีลักษณะยื่นอุทธรณ์หรือฎีกาได้ (การห้ามยื่นอุทธรณ์หรือฎีกามีรายละเอียดหลายอย่าง ผู้ที่สนใจควรศึกษาได้จากประมวลกฎหมายโดยตรง)

(1) ศาลอุทธรณ์

การยื่นอุทธรณ์ให้ยื่นต่อศาลอันดับสามภายในกำหนดสิบห้าวันนับแต่วันอ่านคำพิพากษา (ปวอ. มาตรา 198 วรรคแรก) แต่ถ้าศาลอันดับนั้นปฏิเสธไม่อนุรับอุทธรณ์ คุณวามที่ยอมอุทธรณ์เป็นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งของศาลอันดับนั้นต่อศาลอุทธรณ์ได้ คำร้อง เช่นนี้ให้ยื่นที่ศาลอันดับสามภายในกำหนดสิบห้าวันนับแต่วันนึงคำสั่ง (ปวอ. มาตรา 198 ทวิ วรรคแรก) แต่ถ้าผู้อุทธรณ์ซึ่งต้องชี้แจงหรือต้องจำคุกอยู่ในเรือนจำอาจยื่นอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการคุกในกำหนดค่อยอุทธรณ์ เมื่อได้รับอุทธรณ์นั้นแล้วให้ผู้ต้องกับในรัตนแก่ผู้ยื่นอุทธรณ์ แล้วให้รับส่งอุทธรณ์นั้นไปยังศาลอันดับนั้น (ปวอ. มาตรา 199 วรรคแรก) เมื่อยื่นอุทธรณ์แล้วถ้าศาลมั่งรับอุทธรณ์ก็จะมีการพิจารณาคดีในชั้นอนุทธรณ์ต่อไป

การพิจารณาคดีในชั้นอนุทธรณ์ ตามปกติการพิจารณาคดีในชั้นอนุทธรณ์แตกต่างจากในศาลอันดับนั้น คือศาลอันดับนั้นจะต้องพิจารณาคดีโดยเปิดเผยแพร่เสมอ และตามปกติจำเลยจะต้องมาศาลทุกครั้งที่มีการพิจารณาคดี แต่การพิจารณาคดีในศาลอุทธรณ์ ตามปกติจะไม่มีการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยแพร่ แต่จะพิจารณาคดีจากพยานหลักฐานที่ปรากฏในสำเนาที่อุทธรณ์เขียนมา แต่ทั้งนี้ศาลอุทธรณ์อาจจะพิจารณาคดีโดยเปิดเผยแพร่ก็ได้ “...เฉพาะแต่ในการพิพากษาที่เรื่องอนุญาตให้คุณวาม

มาพร้อมกัน หรือมีการสืบพยาน" (ปวอ. มาตรา 203) ส่วนการสืบพยานตามปกติถือตามพยานหลักฐานเดิม แต่จะสอบพยานเพิ่มเติมก็ได้ (ปวอ. มาตรา 208 (1)) หลังจากที่ได้พิจารณาพยานหลักฐานต่าง ๆ ในคดีอุทธรณ์อย่างรอบคอบแล้วศาลอุทธรณ์จะต้องพิพากษาก็โดยไม่ซักเข้าแต่ก็มิได้กำหนดว่าจะต้องพิพากษาภายในกำหนดกี่วัน ยอมสุดแล้วแต่ความยากง่ายของคดี

เมื่อทำคำพิพากษาแล้วจะเลี้ยว ศาลอุทธรณ์จะอ่านคำพิพากษาที่ศาลอุทธรณ์หรือสั่งคำพิพากษาไปให้ศาลชั้นต้นอ่านก็ได้ (ปวอ. มาตรา 209) แต่ในทางปฏิบัติมักจะสั่งไปให้ศาลชั้นต้นเป็นผู้อ่าน

เนื้อหาสาระในคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 214 บัญญัติไว้ว่า

นอกจากมีข้อความซึ่งต้องมีในคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ คำพิพากษาศาลอุทธรณ์จะต้องปรากฏข้อความดังต่อไปนี้

(1) นามหรือตำแหน่งของผู้อุทธรณ์

(2) ข้อความ ยืน ยก แก้ หรือกลับคำพิพากษาศาลอุทธรณ์

และนอกจากนี้แล้วยังมีข้อสังเกตประการหนึ่งคือ ศาลอุทธรณ์จะพิพากษาเพิ่มโทษจำเลยให้เว้นแต่โจก็จะอุทธรณ์ให้เพิ่มโทษแก่จำเลย (ปวอ. มาตรา 212)

(2) ศาลฎีกา

ในการนี้ที่ตัดสินไม่ถึงที่สุด และไม่มีบทบัญญัติห้ามไว้ ถ้าคู่กรณียังไม่พอใจต่อคำพิพากษาศาลอุทธรณ์สามารถจะยื่นฎีกาได้อีกโดย "...คู่ความมีอำนาจยื่นฎีกាដ้วยคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลอุทธรณ์ภายในหนึ่งเดือนนับแต่วันอ่าน.." โดย "...ให้ยื่นต่อศาลชั้นต้น..." (ปวอ. มาตรา 216) ถ้าจำเลยต้องขังหรือถูกจำคุกอยู่ในเรือนจำที่สามารถยื่นฎีกាដ้วยการผ่านทางพศที่ได้แห่นกัน ถ้าศาลอุทธรณ์สั่งรับฎีกานั้นก็ให้ส่งขึ้นไปยังศาลฎีกา (ปวอ. มาตรา 223) แต่ถ้าศาลอุทธรณ์ไม่รับฎีกานั้น "...คู่ความยื่นฎีกานั้นเป็นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งของศาลนั้นต่อศาลฎีกาได้ทันที" ยังคงใช้ได้เช่นเดียวกัน "ถ้าศาลอุทธรณ์ไม่รับฎีกานั้นเป็นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งของศาลนั้นต่อศาลฎีกาได้ทันทีให้ยื่นที่ศาลอุทธรณ์ในกำหนดลับท้าวันนับแต่วันไฟคำสั่งแล้วให้ศาลอุทธรณ์รับสั่งคำร้องนา

ยังคงใช้ได้ด้วยกฎและคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์" (ปวอ.

ส่วนการพิจารณาคดีในชั้นฎีกาและคำพิพากษาหรือคำสั่งในชั้นฎีกานี้ให้ดำเนินบัญญัติว่าด้วยการพิจารณาและว่าด้วยคำพิพากษาและคำสั่งชั้นอุทธรณ์มาบังคับในชั้นฎีกานี้โดยอนุโลม (ปวอ. มาตรา 225) เมื่อศาลมีภาระพิพากษาแล้วถือว่าคดีถึงที่สุด จะต้องดำเนินการในชั้นบังคับคดีต่อไป

2.5 กระบวนการในชั้นบังคับคดี

เมื่อคดีอาญาถึงที่สุดไม่ว่าถึงที่สุดในศาลชั้นต้น, ชั้นอุทธรณ์หรือชั้นฎีกานี้ ขึ้นต่อไป ก็จะเป็นการบังคับคดีให้เป็นไปตามคำพิพากษา การบังคับคดีเป็นอำนาจหน้าที่ของศาลชั้นต้น เช่น ศาลฎีกานี้พิพากษาจำคุกจำเลย 5 ปี เมื่อศาลชั้นต้นอ่านคำพิพากษาศาลมีภาระให้จำเลยฟังแล้ว ศาลชั้นต้นก็จะต้องออกหมายจำคุกด้วย จากนั้นเจ้าหน้าที่ก็จะนำตัวจำเลยไปจำคุกไว้ในเรือนจำ ต่อจากนี้ไปก็เป็นภาระหน้าที่ของกรมราชทัณฑ์ที่จะดูแลนักโทษต่อไป ส่วนการบังคับคดีผู้ที่ต้องโทษประหารชีวิต ก่อนที่จะประหารชีวิตจะต้องปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยการอภัยโทษก่อน คือจะต้องรอให้ครบ 60 วัน นับตั้งแต่คำพิพากษาถึงที่สุด เพื่อเปิดโอกาสให้จำเลยได้ทูลเกล้าฯ ขอพระราชทานอภัยโทษ แต่ถ้าทรงยกเรื่องราวนี้เสียก็ให้จัดการประหารชีวิตก่อนกำหนดนี้ได้ (ปวอ. มาตรา 262) ในกรณีที่ผู้ต้องโทษประหารชีวิตเป็นหญิงมีครรภ์จะต้องรอจนคลอดบุตรเสียก่อนจึงจะลงมือประหารชีวิตได้ (ปวอ. มาตรา 247 วรรค 2) ในกรณีที่ผู้ถูกประหารชีวิตกล้ายเป็นคนเวกจาริตก็ให้รอการประหารชีวิตไว้ก่อนจนกว่าผู้นี้จะหาย แต่ถ้าผู้เวกจาริตได้หายจากวิกฤตภัยหลังปีหนึ่งนับแต่วันคำพิพากษาถึงที่สุด ให้ลดโทษประหารชีวิตลงเหลือจำคุกตลอดชีวิต (ปวอ. มาตรา 248)

ผู้กำหนดน้ำที่ประหารชีวิตนักโทษประหารตามที่ปฏิบัติกันในปัจจุบันนี้ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ของกรมราชทัณฑ์ ตามที่ปฏิบัติกันผู้ดูดองไทยประหารจะต้องถูกส่งตัวไปควบคุมที่เรือนจำบางชวาง และทำการประหารชีวิตที่นั่น

3. กระบวนการพิจารณาความผิดและโทษในพระวินัย

ในหัวข้อนี้จะได้กล่าวถึงกระบวนการพิจารณาความผิดและโทษในพระวินัย ซึ่งจะได้แยกกล่าวออกเป็น 2 ช่วงตอน คือ กระบวนการที่มีมาในพระวินัยปัจจุบัน และกระบวนการตามกฎหมายของ

มหาเถรสมาคม ซึ่งตามความเป็นจริงแล้ววิธีปฏิบัติในการพิจารณาความผิดและโทษของมหาเถรสมาคมก็ได้พยายามอิงวิธีการที่บัญญัติไว้ในพระวินัยปิกุล แต่ที่ได้แยกกล่าวคนละส่วนก็ เพราะเวลาสถานที่ และสภาพแวดล้อมต่างกัน จึงเป็นผลให้วิธีการปฏิบัติบางเรื่องอาจแตกต่างกันได้ซึ่งจะได้กล่าวรายละเอียดเดeper เดินต่อไปนี้

3.1 กระบวนการพิจารณาความผิดและโทษที่มามาในพระวินัยปิกุล

เพื่อที่จะให้การบริหารกิจการแห่งสังฆดำเนินไปด้วยความเรียบเร้อย พระบูชาเจ้าได้ทรงอนุญาตให้สังฆเลือกสมมติสังฆชั้นเพื่อเป็นเจ้าหน้าที่ดำเนินการต่าง ๆ ที่เห็นได้ เช่น เจ้าอธิการแห่งจีวร, เจ้าอธิการแห่งอาหาร, เจ้าอธิการแห่งอาرام, เจ้าอธิการแห่งคลัง สมมติภิกษุแต่ละเจ้าอธิการเหล่านี้จะต้องปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ ตามที่ได้รับมอบหมายจากสังฆให้เป็นไปด้วยความเรียบเร้อย นอกจากนี้แล้วในกรณีที่เกิด “อธิกรณ์” อันหมายถึง คดีความที่มีการกล่าวหาฟ้องร้อง ได้ยึดถือเงื่อนไข กันท่านได้ทรงวาง “อธิกรณ์สมณะ” อันหมายถึงวิธีปฏิบัติเพื่อรับอธิกรณ์ไว้ด้วย

3.1.1 วิธีระงับอธิกรณ์ อธิกรณ์หรือข้อพิพาทได้ยึดต่าง ๆ ท่านได้แบ่งไว้ 4 ประเภทคือ

1 วิวากาธิกรณ์ หมายถึงกรณีพิพาทที่ถูกเดียงกันเกี่ยวกับเรื่องพราหมณ์-วินัย อธิกรณ์ชนิดนี้สามารถระงับได้โดยการซื้อขายว่าความเห็นฝ่ายใดผิดหรือฝ่ายใดถูก เพื่อจะได้วางไว้เป็นแบบแผนสำหรับปฏิบัติต่อไป

2 อนุวากาธิกรณ์ หมายถึงกรณีพิพาทเกี่ยวกับคดีความที่ฟ้องร้องกันว่าได้มีการกระทำผิดและต้องอาบัติหรือไม่ อธิกรณ์ชนิดนี้สามารถระงับได้โดยการวินิจฉัยเนื้อตัดสินว่า ได้กระทำผิดจริงหรือไม่

3 อาบัตตาธิกรณ์ หมายถึงกรณีที่พระบูชาเจ้าได้ทรงบัญญัติลิกขานทเพื่อกำหนดแนวทางประพฤติปฏิบัติของสังฆ เมื่อกำหนดแนวทางไว้แล้วภิกษุได้ล่วงละเมิดก็จะต้องอาบัติและถูกปรับอาบัติ เมื่ออธิกรณ์ชนิดนี้เกิดขึ้นแล้วสามารถระงับได้โดยภิกษุผู้ต้องอาบัติจะต้องทำคืนอาบัติตามระเบียบและวิธีการที่สังฆกำหนด

4 กิจจาธิกรณ์ หมายถึงกิจธุระที่พระบูชาเจ้าทรงมอบอำนาจให้แก่สังฆ

เพื่อให้การปกครองสังชั่นและดำเนินกิจการแห่งสังชีเป็นไปด้วยความเรียบเร้อย เช่น ทรงมอบอำนาจให้สังชีรับบุคคลเข้าอุปสมบทได้ เมื่อวันที่ประสังค์จะอุปสมบทก็เป็นกิจธุระแห่งสังชีที่จะพิจารณาตามควรไม่ควร เมื่อเกิดอธิกรณ์ชนิดนี้ขึ้นแล้วสามารถระบุได้โดยสังฆที่ได้รับมอบอำนาจต้องทำกิจธุระนั้นให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี"

อธิกรณ์ทั้ง 4 ประภานี้ พระพุทธเจ้าทรงวางไว้ 7 ประการคือ

1. สัมมุชาวนิย ได้แก่วิธีธรรมนักอธิกรณ์โดยการกระทำ "พร้อมหน้า" คือ

พร้อมหน้าสังฆ หมายถึงกิจธุรเข้าประชุมครบองค์ประชุม พร้อมหน้าบุคคล หมายถึงบุคคลผู้ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น เช่น โจทก์, จำเลย ต้องอยู่พร้อมหน้ากัน พร้อมหน้าวัตถุ หมายถึง ยก "วัตถุ" หรือกรณีพิพากษาที่เกิดขึ้นมาวินิจฉัย พร้อมหน้าธรรมนิย หมายถึง การวินิจฉัยให้ถูกธรรมดุกิจวินัย

2. สดิวนิย ได้แก่วิธีธรรมนักอธิกรณ์โดยการที่สังฆสวัสดิประการให้รับคดีแก่ กิจธุรผู้มีสติในบุญ คือกิจธุรเป็นพระอรหันต์ เมื่อมีการกล่าวหาฟ้องร้องท่านว่าเป็นผู้มีศีลวินิจฉัยให้รับคดีแก่ กิจธุรผู้มีสติในบุญ ตั้งที่ได้ทรงให้รับคดีกิจธุรเมตติยา กล่าวฟ้องร้องพระทันสมณบุตร

3. อนุฟัทวินัย ได้แก่วิธีธรรมนักอธิกรณ์โดยการที่สังฆสวัสดิประการให้รับคดีแก่ กิจธุรผู้มีสติในบุญในขณะที่เป็นบ้าหรือจิตวิปริตแบบป่วย ตั้งตัวอย่างที่ทรงให้ทำแก่พระศักดิ์สิทธิ์

4. ปฏิญาณกรรม ได้แก่วิธีธรรมนักอธิกรณ์โดยที่กิจธุรเป็นจำเลย ละเมิดอาบัติ และได้รับสารภาพและยอมแลกดวงอาบัติคืน อธิกรณ์นี้ก็เป็นอันธรรม

5. เยทุยยลิกา ได้แก่วิธีธรรมนักอธิกรณ์โดยวิธีตัดสินເօດາມເສື່ອງຂ້າງມາກ ການນີ້ຈະເກີດຂຶ້ນເມື່ອກິຈຸ່າລາຍ ๗ ຝ່າຍມີຄວາມເຫັນແຕກຕ່າງກັນໃນອົທິການນີ້ ๗

6. ตัสสปาປัยลิกา ได้แก่วิธีธรรมนักอธิกรณ์ โดยการตัดสินເພີ່ມໂທະແກ່ກິຈຸ່າປູ້ປະພັດຕິຜົດອັກໂສດທີ່ເນີ່ມຕົມຈາກໄທທີ່ມີຕໍ່ເຕີມ ແນວ່າຈະໄມ່ຍ່ອມຮັບສາງການໃນຄວາມຝຶດຮັ້ງໜັງແຕ່ຄ້າສາມາດສອບສວນໄດ້ນໍາເຊື່ອວ່າທ່ານີດຈົງກໍສາມາດເພີ່ມໂທະໄດ້

7. ດິນວັດຄາວຮກວິນຍ ได้แก่วิธีธรรมนักอธิกรณ์ โดยการປະນົບປະນົດສະໜັບສະໜັດ ກັນທຶນສອງຝ່າຍ ໄຊໃນกรณີທີ່ເກີດເຮືອງຢູ່ງຍາກ ດຳກັນທຶນດ້ວຍວິທີອື່ນເອຈະຈະນຳມາຊື່ງຄວາມແຕກແຍກສາມັກສີໃໝ່ສັງສົນ ແລ້ວ ຕົວຢ່າງທີ່ເຄຍຮັບໃນລົມຍິກິຈຸ່າງເມື່ອ ໂກລັມນີ້ແຕກແຍກກັນ ๙

ตามที่กล่าวทั้ง 7 วิธีนี้ เป็นวิธีระงับอธิกรณ์โดยทั่ว ๆ ไป แต่ที่จะกล่าว
เน้นหนักในที่นี้ก็เฉพาะ "วิวากาธิกกรณ์" อนุวากาธิกกรณ์ และ อาปีตตาธิกกรณ์" เท่านั้น ส่วนอื่น
อันอาจจะกล่าวถึงข้อดังข้างต้นมีล้วนเกี่ยวข้องกัน

ตามปกติ เมื่อมีอธิกรณ์เกิดขึ้น วิธีที่ใช้ระงับอยู่เสมอเมื่อ 2 วิธี คือ

1. สัมมุชาวินัย
2. เยغوญลิกา¹⁰

ซึ่งจะได้แยกกล่าวรายละเอียดแต่ละวิธีดังต่อไปนี้

(1) การระงับอธิกรณ์โดยวิธี "สัมมุชาวินัย" คือการระงับอธิกรณ์ด้วย
การอยู่พร้อมหน้า คือพร้อมหน้าสั่งชี้ พร้อมหน้าบุคคล พร้อมหน้าวัตถุ และพร้อมหน้าธรรมวินัย
ซึ่งสามารถแยกย่อยได้ 3 วิธี¹¹ คือ

1) ระงับโดยวิธีกลงกันเองระหว่างคู่กรณีทั้งสองฝ่าย อันได้แก่
ฝ่ายใจก์และจ่าเลย ถ้าทั้งสองฝ่ายสามารถถอดกลงกันเองได้อธิกรณ์นั้นก็เป็นอันระงับ

2) ระงับโดยการตั้งผู้วินิจฉัย คือกรณีที่คู่กรณีไม่สามารถถอดกลง
กันเองได้ แต่มีความพร้อมใจและเห็นพ้องต้องกันที่จะเลือกพระ เศรษฐุปเดียวหรือหลายรูปให้เป็น¹²
ผู้วินิจฉัย เมื่อได้มีการวินิจฉัยแล้วอธิกรณ์นั้นเป็นอันระงับ

3) ระงับโดยอำนาจแห่งสัมช็อก คือกรณีที่ไม่สามารถใช้วิธีที่ 1
และ 2 ได้ก็ให้ระงับโดยวิธีนี้ คือนำอธิกรณ์นั้นเข้าสู่ที่ประชุมสัมช็อก เรียกคู่กรณีมาพร้อมหน้ากัน แล้ว
ลงมือทำหน้าที่วินิจฉัยคดีนั้น แต่บางครั้งถ้าสัมช็อกเห็นสมควรก็จะแต่งตั้งภิกษุรูปใดรูปหนึ่งในหมู่นั้น เพื่อ¹³
ให้แยกออกไปพิจารณาอธิกรณ์นั้นเป็นการเฉพาะได้ เพราะถ้าจะพิจารณา กันในที่ประชุมสัมช็อกจำนวน
มากอาจจะมีการโต้แย้งกันจนเสียงซึ่งแซะ ไม่สะดวกแก่การพิจารณา การระงับด้วยวิธีนี้
เรียกว่า "อุณาพaticวิธี" โดยภิกษุที่ลงมือจะแต่งตั้งให้ไปพิจารณาในจะต้องมีคุณสมบัติตั้งต่อไปนี้

1. เป็นผู้มีศีล
2. เป็นพหุสูตร
3. เป็นผู้รู้ปานติโมกษี
4. เป็นผู้อัจฉริย์ในพระวินัย

- 5 เป็นผู้อาจชี้แจงให้คู่วิชาทเข้าใจและเลื่อมใสได้
- 6 เป็นผู้ตลาดเนื้อสังข์อธิกรณ์ให้ระงับได้
- 7 เป็นผู้รับเรื่องอธิกรณ์
- 8 เป็นผู้รับเหตุที่เกิดอธิกรณ์
- 9 เป็นผู้รับความระงับแห่งอธิกรณ์
- 10 เป็นผู้รักษาการระงับอธิกรณ์¹²

เมื่อกิจกุญช์ได้รับการแต่งตั้งได้วินิจฉัยดืออย่างไร ก็ให้นำคำวินิจฉัยนั้นเข้าสู่ที่ประชุมลงมติเพื่อให้การรับรองอีกด้วยหนึ่ง เมื่อลงมติให้การรับรองแล้วอธิกรณ์นี้เป็นอันระงับ แต่ถ้ากิจกุญช์ได้รับการแต่งตั้งไม่สามารถวินิจฉัยข้อหาดคดีนี้ได้ ก็ให้นำอธิกรณ์นี้คืนแก่ลงมติเพื่อวินิจฉัยข้อหา ถ้าในที่ประชุมลงมติสามารถตกลงกันข้อหาดคดีได้ อธิกรณ์นั้นก็เป็นอันระงับ แต่ถ้าลงมติกลงกันไม่ได้อาจจะเพราความเห็นแตกต่างกันหรือเพราเหตุอื่น ก็ให้ใช้วิธี "เยกฎยลสิกา"

(2) การระงับอธิกรณ์โดยวิธี "เยกฎยลสิกา"¹³ การระงับอธิกรณ์วิธีนี้กระทำโดยการจับสลากรือหาดแนะนำเสียงข้างมากซึ่ง เป็นวิธีที่กระทำการต่อเนื่องจากวิธีการข้างต้นนั้นเอง ในการจับสลากระต้องแต่งตั้งกิจกุญช์ขึ้นรูปหนึ่งซึ่งมีคุณสมบัติต่อไปนี้เป็นผู้ดำเนินการจับสลากร

- 1 ไม่ถึงความลำเอียงเพราความชอบ
- 2 ไม่ถึงความลำเอียงเพราความเกลียดชัง
- 3 ไม่ถึงความลำเอียงเพราความมองมาย
- 4 ไม่ถึงความลำเอียงเพราความกลัว
- 5 พึงรู้จักสลากรที่จับแล้วและยังไม่จับ¹⁴

วิธีจับสลากระทำได้ 3 วิธี คือวิธีปกปิด, วิธีกระซิบบอก หรือวิธีเปิดเผย โดยลงมติเป็นผู้พิจารณาว่าจะใช้วิธีใดจึงจะก่อให้เกิดความเป็นธรรมมากที่สุด เมื่อมติข้างมากออกมาย่างไรแล้วอธิกรณ์นี้เป็นอันระงับ¹⁵ แต่ถึงแม้ว่าอธิกรณ์จะระงับลงแล้ว ถ้าคู่กรณียังเห็นว่าคดีนี้ระงับลงด้วยความไม่เป็นธรรม หรือที่เรียกว่า "ระงับด้วยอาการเทียมล้มมุขวินัย" กิจกุญช์สามารถต่อฟันอธิกรณ์นี้ขึ้นได้ในโอกาสอันควร¹⁶ แต่ถ้ารู้อยู่แล้วว่าอธิกรณ์จะระงับด้วยความเป็นธรรมแล้วขึ้นร้องฟันขึ้นอีก ก็จะต้องอาบัติป�จิตติ¹⁷

แต่ในการระงับอธิกรณ์บางกรณีถ้าพระพุทธเจ้าทรงเห็นว่าถ้าระงับโดยวิธี

ดังกล่าวนี้อาจจะนำความแตกแยกสามัคคีมาสู่หมู่ลงมือได้ เช่นกรณีพิพากที่เกี่ยวข้องกับหมู่ลงมือจำนวนมากดังกรณีพิพากที่เกิดระหว่างพระภิกษุฝ่ายวินัยธารกับพระภิกษุฝ่ายธรรมธาร พระองค์จะทรงให้ระงับโดยวิธี “ติณวัตถารกวินัย” คือ การประนีประนอมกัน หรือไม่ก็บางกรณีพระพุทธเจ้าทรงแนะนำให้ภิกษุผู้เป็นจำเลยยอมรับคำวินิจฉัยทั้ง ๆ ที่ตนเองไม่เห็นด้วยกับคำวินิจฉัยนั้น แต่ภิกษุส่วนมากเห็นด้วยว่าเป็นคำวินิจฉัยที่ถูกธรรมแล้ว ทั้งนี้เพื่อระงับความแตกแยกสามัคคีในหมู่ลงมือ¹⁸

3.1.2 ข้อควรทราบเกี่ยวกับการระงับอธิกรณ์ ในการระงับอธิกรณ์แต่ละเรื่องมีข้อที่ควรทราบดังต่อไปนี้

(1) ลักษณะอธิกรณ์ที่นำเข้ามือของร้องรับจะต้องเป็นอธิกรณ์ที่ “มีมูล” คำว่า มีมูลท่านอธิบายไว้ดังนี้ หมายถึง ได้มีเหตุแห่งคดีเกิดขึ้น มีเรื่องราวอันไม่ดีไม่งามเกิดขึ้นจนเป็นที่โฆษณาแก่คนทั่วไป โดยที่ผู้นำคดีขึ้นมือของร้องรับอาจจะได้เห็นการกระทำอันไม่เหมาะสมนั้นด้วยตานเอง หรือได้ยินผู้อื่นบอกและเชื่อว่าเป็นความจริงตามคำบอกเล่านั้น หรือได้ปรากฏอาการอันเป็นที่น่าสงสัยหรือชวนเป็นที่น่ารังเกียจเกิดขึ้น เช่นกรรข์ล้มบดซอกภักดีหรือภักดีหักหงษ์หงายไปแล้วไปปรากฏในท่ออยู่ของภิกษุอิกรูปหนึ่ง เหล่านี้ถือได้ว่าคดีมีมูล¹⁹

ตามที่ปรากฏในพระวินัยปิฎกกฎเหลือแห่งคดีที่นำความขึ้นกล่าวหา
มือของร้อง ประท้วงกันด้วยเหตุใหญ่ ๆ 4 ประการ คือ

- 1 ภิกษุถูกฟ้องร้อง เพราะ เป็นผู้มีศีลวินัย คือเป็นผู้ทำผิดศีลวัน เป็นข้อห้ามที่ร้องบัญญัติในพระวินัย
- 2 ภิกษุถูกฟ้องร้อง เพราะ เป็นผู้มีอาจารวินัย คือเป็นผู้มีความประพฤติไม่ดี ไม่เหมาะสมกับเดศภิกษุ
- 3 ภิกษุถูกฟ้องร้อง เพราะ เป็นผู้มีภรรยา คือเป็นผู้มีความเห็นผิด อวดดือดือดี
- 4 ภิกษุถูกฟ้องร้อง เพราะ เป็นผู้มีอาศัยวินัย คือเป็นผู้ที่ยังชีพด้วยวิธี การที่ไม่เหมาะสมกับเดศภิกษุ²⁰

(2) คุณลักษณะของภิกษุผู้ที่จะเป็นโจกฟื้องผู้อื่น พระพุทธเจ้าทรงอธิบายแก่พระอุบาลี ว่าภิกษุผู้ที่จะเป็นโจกฟื้องผู้อื่นควรเป็นผู้ที่มีคุณธรรมในตน ๕ ประการดังต่อไปนี้

- 1 เป็นผู้มีความประพฤติทางกายบริสุทธิ์ ไม่มีช่องให้ผู้อื่นดำเนินได้
- 2 เป็นผู้มีความประพฤติทางวาจาบริสุทธิ์ ไม่มีช่องให้ผู้อื่นดำเนินได้
- 3 เป็นผู้มีความเมตตากรุณา ไม่เป็นผู้มีகອາະກແດ້ນผู้อื่น
- 4 เป็นพหุสตร และเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ
- 5 เป็นผู้จำปาติโมกข์ได้²¹

นอกจากหลักธรรมที่จะต้องยึดประจำใจดังกล่าวแล้วผู้ที่จะเป็นโจกฟื้องผู้อื่นยังต้องยึดคุณธรรมอื่น ๆ ไว้ในใจคือ ต้องมีความการุณ ความเอ็นดู ความอุ่นจากอาบัติ ความทำวินัยเป็นเบื้องหน้า และความก่อให้เกิดประโยชน์ในการฟื้องคดีนั้น²² และในการกล่าวฟื้องจะพูดโดยคำนึงถึงกمال ศ้อพูดแต่ในสิ่งที่ควรพูด พูดแต่ในสิ่งที่เป็นจริง พูดโดยใช้วาจาที่สุภาพ พูดแต่ในสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์ และพูดด้วยความเมตตา ไม่อ Abram มาตรร้าย²³ แต่ถ้าภิกษุได้ขาดคุณธรรมดังกล่าวแล้วยังแกลังฟื้องร้องเพื่อไล่ร้ายป้ายสีผู้อื่น ภิกษุนั้นจะต้องอาบัติ ความหนักเบากของอาบัติขึ้นอยู่กับความร้ายแรงแห่งคดีที่แกลังกล่าวหาฟื้องร้องผู้อื่น²⁴

(3) คุณลักษณะของพระภิกษุผู้ทำหน้าที่พิจารณาคดีจะต้องมีดังต่อไปนี้

- 1 เป็นผู้มีศีล เป็นพหุสตร เป็นผู้รับปาริโมกข์ดี เป็นผู้สามารถชี้แจงให้คดีวิภาคเลื่อมใส
- 2 เป็นผู้มีกายสมาระบริสุทธิ์ เป็นผู้มีวิสามาระบริสุทธิ์ เป็นผู้มีอาศีวิสุทธิ์ เป็นบันฑิต อาจชี้แจงข้อที่ถูกกฎหมาย
- 3 รู้วัตถุ รู้วิทยา รู้พระบัญญัติ รู้บทพิทกหล่นภาษาหลัง รู้คลองแห่งคำเข้าอนุสันธิกันได้
- 4 รู้ธรรม รู้วิทย กับทั้งอนุโลม เป็นผู้ฉลาดในฐานะและมีใช้ฐานะเป็นผู้ฉลาดในอรรถและพยัญชนะ เป็นผู้ฉลาดในวินิจฉัย²⁵

นอกจานี้แล้วซึ่งต้องยิดหลักยุติธรรมดังนี้

* อันเกียรติผู้วินิจฉัยอธิกรณ์ที่ส่งข้อมูลเดิมแล้ว ไม่ประสงค์จะวินิจฉัยอธิกรณ์

พึงเป็นผู้หันกในสิ่งที่ไม่พึงเป็นผู้หันกในบุคคล พึงเป็นผู้หันกในพระสัทธธรรม ไม่พึงเป็นผู้หันกในอาชีล พึงเป็นผู้ไปตามอำนาจแห่งคดี ไม่พึงเป็นผู้เห็นแก่บริษัท พึงวินิจฉัยโดยกาลอันควร ไม่พึงวินิจฉัยโดยกาลไม่ควร พึงวินิจฉัยด้วยคำจริง ไม่พึงวินิจฉัยด้วยคำไม่จริง พึงวินิจฉัยด้วยคำสุภาพ ไม่พึงวินิจฉัยด้วยคำหยาบ พึงวินิจฉัยด้วยคำประ韶ด้วยประโยชน์ ไม่พึงวินิจฉัยด้วยคำไม่ประ韶ด้วยประโยชน์ พึงเป็นผู้มีเมตตาจิตวินิจฉัย ไม่พึงเป็นผู้มุ่งร้ายวินิจฉัย ไม่พึงเป็นผู้กระซิบที่หู ไม่พึงคอหอยจับผิด ไม่พึงขยบตา ไม่พึงเล็กคิว ไม่พึงจะเงื่อนศีรษะ ไม่พึงทำวิการแห่งมือ ไม่พึงแสดงปลาบนน้ำมือ พึงเป็นผู้รู้จักที่นั่ง พึงเป็นผู้รู้จักการนั่ง พึงนั่งบนอาสนะของตน กอดตากันแน่นอน พึงเนื้อความและไม่ลูกอกจากอาสนะ ไปข้างหน้า ไม่พึงยังการวินิจฉัยให้บกพร่อง ไม่พึงเสพทางผิด ไม่พึงผุดส่ายคำ พึงเป็นผู้ไม่รับด่วน ไม่ผุดผลลัพธ์ไม่ดูดัน เป็นผู้อดได้ต่อภัยคำ พึงเป็นผู้มีเมตตาจิต คิดอันดูเงื่อนประโยชน์ พึงเป็นผู้ไม่ผุดผลลัพย์ เป็นผู้ดูดมีสุด พึงเป็นผู้ไม่ผูกเวร ไม่ชัดเดือง พึงรู้จักตน พึงรู้จักผู้อื่น พึงสังเกตใจก็ พึงสังเกตจำเลย พึงกำหนดรู้ผู้ใจก็ไม่เป็นธรรม พึงกำหนดรู้ผู้ถูกใจก็ไม่เป็นธรรม พึงกำหนดรู้ผู้ใจก็เป็นธรรม พึงกำหนดรู้ผู้ถูกใจก็เป็นธรรม พึงกำหนดข้อความอันสองฝ่ายกล่าวไว้ให้กันหล่น ไม่แคมข้อความอันเข้าไม่ได้กันล่าง พึงจำบทพยัญชนะอันเข้าประเด็นไว้เป็นอย่างดีสอบสวนจำเลย แล้วพึงปรับตามคำรับสารภาพ ใจก็หรือจำเลยประหม่าพึงผุดເອງໄຈ เป็นผู้ชี้ตลาด พึงผุดปลอง เป็นผู้ดู พึงห้ามเลีย เป็นผู้ไม่ละอาดพึงดัดเลีย เป็นผู้ตูรง พึงประพฤติต่อที่ความอ่อนโอน ไม่พึงถังสันหาดตีไส้สาดตี ไม่หาดตี ภายนครตี พึงวางตนเป็นกลาง หันในธรรมหันในบุคคล *²⁶

(4) ระบุบุคคลตัวของใจก็, จำเลย และพยาน ในขณะอยู่ในที่

วินิจฉัยคดี จะต้องปฏิบัติดังต่อไปนี้

1 พึงเจียมตัว

2 พึงรู้จักที่นั่งของตน

3 ไม่นั่งเปียดกีกหูใจก็

(2) คุณลักษณะของภิกษุผู้ที่จะเป็นโจทก์ฟ้องผู้อื่น พระพุทธเจ้า

ทรงอธิบายแก่พระอุบาลี ว่าภิกษุผู้ที่จะเป็นโจทก์ฟ้องผู้อื่นควรเป็นผู้ที่มีคุณธรรมในตน ๕ ประการ ดังต่อไปนี้

- 1 เป็นผู้มีความประพฤติทางกายบริสุทธิ์ ไม่มีช่องให้ผู้อื่นดำเนินได้
- 2 เป็นผู้มีความประพฤติทางวาจาบริสุทธิ์ ไม่มีช่องให้ผู้อื่นดำเนินได้
- 3 เป็นผู้มีความเมตตากรุณา ไม่เป็นผู้มีอาการแต้นผู้อื่น
- 4 เป็นพหุสูตร และเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ
- 5 เป็นผู้จำปาติโมกข์ได้²¹

นอกจากหลักธรรมที่จะต้องยึดประจำใจดังกล่าวแล้วผู้ที่จะเป็นโจทก์ ฟ้องผู้อื่นยังต้องยึดคุณธรรมอื่น ๆ ไว้ในใจคือ ต้องมีความกรุณ ความเห็นดุ ความอ่อนจากอาบัติ ความทำวินัยเป็นเบื้องหน้า และความก่อให้เกิดประโยชน์ในการฟ้องคดีนี้²² และในการกล่าว ฟ้องจะพูดโดยคำนึงถึงกาล คือพูดแต่ในสิ่งที่ควรพูด พูดแต่ในสิ่งที่เป็นจริง พูดโดยใช้วาจาที่สุภาพ พูดแต่ในสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์ และพูดด้วยความเมตตา ไม่อา amatmaratray²³ แต่ถ้าภิกษุได้ ขาดคุณธรรมดังกล่าวแล้วยังแกลังฟ้องร้องเพื่อใส่ร้ายป้ายสีผู้อื่น ภิกษุนั้นจะต้องอาบัติ ความ ทnakabeachongอาบัติขันอยู่กับความร้ายแรงแห่งคดีที่แกลังกล่าวหาฟ้องร้องผู้อื่น²⁴

(3) คุณลักษณะของพระภิกษุผู้ทำหน้าที่พิจารณาคดีจะต้องมีดังต่อไปนี้

- 1 เป็นผู้มีศีล เป็นพหุสูตร เป็นผู้รับติโมกข์ดี เป็นผู้สามารถชี้แจง ให้คุวิวาทเลื่อมໄล
- 2 เป็นผู้มีกายสมารบรรบริสุทธิ์ เป็นผู้มีวิสามารบรรบริสุทธิ์ เป็นผู้มี อาศีวนริสุทธิ์ เป็นบันทิต อาจชี้แจงข้อที่ถูกถาม
- 3 รู้วัดดุ รู้นิทาน รู้พระบัญญัติ รู้บทพิทกหล่นภาษาหลัง รู้คลองแห่ง คำเข้าอนุสันธิกันได้

4 รู้ธรรม รู้วินัย กับทั้งอนุโโนม เป็นผู้นลาตในฐานะและมีใช้ฐานะ เป็นผู้นลาตในอรรถและหมายชนา เป็นผู้นลาตในวินิจฉัย²⁵

นอกจากนี้แล้วยังต้องขัดหลักยุติธรรมดังนี้

*อันเกิดขึ้นวินิจฉัยอธิการที่ส่งฟ้องมัดแล้ว มีประ伤ค่าจะวินิจฉัยอธิการ

พึงเป็นผู้หนักในส่งฟ้อง เป็นผู้หนักในบุคคล พึงเป็นผู้หนักในพระลัทธธรรม ไม่พึงเป็นผู้หนักในอาชีว พึงเป็นผู้ไปตามอำนาจแห่งคดี ไม่พึงเป็นผู้เห็นแก่บริษัท พึงวินิจฉัยโดยกาลอันควร ไม่พึงวินิจฉัยโดยกาลไม่ควร พึงวินิจฉัยตัวยคำจริง ไม่ก่อภัยวินิจฉัยตัวยคำไม่จริง พึงวินิจฉัยตัวยคำสุภาพ ไม่พึงวินิจฉัยตัวยคำหายนะ พึงวินิจฉัยตัวยคำประกอบตัวยประไชยชน์ ไม่พึงวินิจฉัยตัวยคำไม่ประกอบตัวยประไชยชน์ พึงเป็นผู้มีเมตตาจิตวินิจฉัย ไม่พึงเป็นผู้มุ่งร้ายวินิจฉัย ไม่พึงเป็นผู้กรรชินที่ทุก ไม่พึงคงอยู่บัดดิ ไม่พึงขยับตา ไม่พึงเลิกคิ้ว ไม่พึงจะเงือศรีษะ ไม่พึงทำวิการแห่งมือ ไม่พึงแสดงปลายนิ้วมือ พึงเป็นผู้รู้จักที่นั่ง พึงเป็นผู้รู้จักการนั่ง พึงนั่งบนอาสนะของตน ทอดตาชั่วแยก เพ่งเนื้อความและไม่ลุกออกจากอาสนะไปข้างไหน ไม่พึงยังการวินิจฉัยให้ก้าวรองไม่พึงเสพทางผิด ไม่พึงผูกสายคำ พึงเป็นผู้ไม่รับด่วน ไม่ผลุนผลันไม่คุ้ดัน เป็นผู้อดได้ต่อถ้อยคำ พึงเป็นผู้มีเมตตาจิต คิดเอ็นดูเพื่อประไชยชน์ พึงเป็นผู้ไม่ผูกผล้อย เป็นผู้ดูมีสุด พึงเป็นผู้ไม่ผูกเรว ไม่ชัดเดือง พึงรู้จักตน พึงรู้จักผู้อื่น พึงสังเกตใจก์ พึงสังเกตจำเลย พึงกำหนดรู้ผู้ใจก์ไม่เป็นธรรม พึงกำหนดรู้ผู้ถูกใจก์ไม่เป็นธรรม พึงกำหนดรู้ผู้ใจก์เป็นธรรม พึงกำหนดรู้ผู้ถูกใจก์ใจก์เป็นธรรม พึงกำหนดชื่อความอันสองฝ่ายกล่าววิให้ก้าวลง ไม่แซมชื่อความอันเชาไม่ได้ก้าว พึงจำบทพยัญชนะเข้าประเด็นไว้เป็นอย่างตีล้อนสวนจำเลย แล้วพึงปรับตามคำรับสารภาพ ใจก์หรือจำเลยประหม่าพึงผูกเขาใจ เป็นผู้ชี้ตลาด พึงผูกปลอก เป็นผู้ดู พึงห้ามเสีย เป็นผู้ไม่ละอาดพึงดัดเสีย เป็นผู้ตรึง พึงประพฤติต่อตัวยความอ่อนโยน ไม่พึงถังถังหากติโภสาคติ โมหาคติ ภยาคติ พึงวางตนเป็นกลาง หันในธรรมหันในบุคคล^{*26}

(4) ระเบียบปฏิบัติของ ใจก์, จำเลย และพยาน ในขณะอยู่ในที่

วินิจฉัยคดี จะต้องปฏิบัติดังต่อไปนี้

1 พึงเจียมตัว

2 พึงรู้จักที่นั่งของตน

3 ไม่นั่งเป็นเด็กวิกฤต

* หมายถึงชื่อความที่กามาจากาฬราชวินัยปฏิภูก

4. อย่าแห้งกีดกั้นอ่อน
5. อย่าพูดเรื่องต่าง ๆ
6. ให้น้ำอาบน้ำอันสมควร
7. ผิงรักษาดูแลมีภาน^{๒๗}

(5) ขั้นตอนปฏิบัติในการดำเนินคดี

การฟ้องคดี

การฟ้องคดีที่ปฏิบัติกันแต่เดิมมากระทำการดังนี้คือ ผู้เป็นโจทก์อาจจะกล่าวฟ้องด้วยว่า โดยน่าความนั้นไปบอกหรือฟ้องต่อบุคคลคือพระ เกราะรูปได้รูปหนึ่ง หรือคะบุคคลคือ กิกุ ๓ รูปบ้าง ๔ รูปบ้าง หรือฟ้องต่อสหมิทีประชุมลงชื่อได้ การฟ้องคดีอาจไม่กระทำโดยตรงด้วยการฟ้องร้อง แต่แสดงอาการเพื่อเป็นการประท้วง หรืออาการรังเกียจ ไม่แสดงความเด彰 ไม่กราบไหว้กิกุผู้ที่ประพฤติดตามไม่เหมาะสมเพื่อให้เกิดการใจชน แล้วจะนำไปสู่การสอนสามเณรฟ้องร้องต่อไป ที่กล่าวมานี้เป็นวิธีการฟ้องร้องที่มีมาในพระวินัยปิฎก ส่วนการฟ้องร้องในสมัยปัจจุบันทำได้โดยยื่นหนังสือฟ้องร้อง เป็นลายลักษณ์อักษร^{๒๘}

เนื้อหาในคำฟ้องสามารถระบุอย่างหนึ่งอย่างใดใน 2 อย่างนี้ คือ

1. ระบุเรื่องที่ได้กระทำผิด ว่าทำผิดเกี่ยวกับเรื่องอะไร อย่างไร ที่ไหน

ฯลฯ

2. ถ้าไม่ระบุเรื่องที่กระทำผิดก็ให้ระบุอาบัติหรือโภกที่จะได้รับ

แต่ถ้าจะให้ดีที่สุดจะต้องระบุเรื่องที่ได้กระทำผิด เพราะเมื่อรู้ว่าทำผิดอะไรแล้วก็สามารถปรับอาบัติได้เองว่าควรจะต้องอาบัติสถานใด แต่ถ้าระบุเพียงอาบัติก็ต้องลืบรายละเอียดถึงเรื่องที่ได้กระทำผิดต่อไปอีก ทำให้เสียเวลา^{๒๙}

สถานที่รับฟ้องคดี อาจจะฟ้องในสำนักบุคคล ที่อพ้องต่อพระ เกราะรูปได้รูปหนึ่ง หรืออาจจะฟ้องในคณะบุคคลอันประกอบด้วยพระ เกราะหลายรูป หรืออาจจะฟ้องในสำนักสงฆ์อันได้แก่ฟ้องต่อที่ประชุมลงชื่อ ในการฟ้องคดี ถ้าเห็นว่าเป็นเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ พระ เกราะรูปได้รูปหนึ่งที่รับฟ้องอาจจะชาระคดีได้เลย หรือถ้าฟ้องในคณะบุคคลจะมีการชาระคดีตามวิธีที่เรียกว่า

"อุณาพิกวิชี" ตามรายละเอียดที่กล่าวแล้วข้างต้น แต่ถ้าเรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญก็ฟังให้เรียกประชุม สัมภาษณ์เพื่อชำราดคดี³⁰

หลักเกณฑ์ในการพิจารณาเพื่อรับฟ้อง หรือไม่รับฟ้องคดี ท่านให้สืบหลักว่า อธิกรณ์ใดที่จะพิจารณาเรื่องฟ้องได้พึงประกอบด้วยองค์ 5 ดังต่อไปนี้

1 ให้พิจารณาว่า เป็นการสมควรหรือไม่ที่จะรับเรื่องนี้ไว้พิจารณา การที่จะ ญดูว่าอย่างไรจึงจะเรียกว่า เป็นการสมควรหรือไม่สมควรนั้นจะทำได้ยาก ย่อมขึ้นอยู่กับเหตุการณ์ สถานแวดล้อม ว่าอย่างไรจึงจะสมควรหรือไม่สมควร ทั้งนี้ให้อยู่ในดุลนิจของพระเจ้าผู้กำหนดน้ำที่ วินิจฉัย ถ้าเห็นว่าเป็นการสมควรรับ ไม่สมควรรับ ไม่รับ

2 ถ้าเห็นเป็นการสมควรแล้ว ให้พิจารณาต่อไปว่าอธิกรณ์นี้เป็นเรื่องจริง หรือไม่ ถ้าไม่ตรงแล้วเห็นว่าเป็นเรื่องจริงก็รับ ถ้าไม่จริงก็ไม่รับ

3 ถ้าเห็นว่าเป็นเรื่องจริงแล้ว ให้พิจารณาต่อไปว่าอธิกรณ์นี้จะก่อให้เกิด ประโยชน์แก่หมู่สังฆหรือไม่ ถ้าก่อให้เกิดประโยชน์ก็รับ ถ้าไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ก็ไม่รับ

4 ถ้าเห็นว่าก่อให้เกิดประโยชน์แก่หมู่สังฆแล้ว ให้พิจารณาต่อไปว่า เมื่อรับ อธิกรณ์นี้ไว้จักได้กิษรู้โดยเห็นกันโดยคนกันเป็นฝ่ายโดยธรรมโดยวินัยหรือไม่ ถ้ากิษรู้พิจารณาอยู่ รู้อย่างนี้ว่าเมื่อเรารับอธิกรณ์ไว้จักไม่ได้กิษรู้โดยเห็นกันโดยคนกันเป็นฝ่ายโดยธรรมโดยวินัย ก็ ไม่พึงรับ

5 ถ้าเห็นว่าได้โดยเห็นกันโดยคนกันเป็นฝ่ายโดยธรรม ให้พิจารณาต่อไปว่า ถ้ารับอธิกรณ์นี้ไว้พิจารณาแล้วจะก่อให้เกิดความบากมากแตกร้าวขันในหมู่สังฆหรือไม่ ถ้าก่อให้ เกิดความบากมากก็ไม่ควรรับ³¹

การได้ส่วนคดี

หลังจากพระเจ้ารับฟ้องแล้ว พึงประชุมสัมภาษณ์ เรียกโจทก์ จำเลยมาพร้อมกัน แล้วให้โจทก์กล่าวขอโอกาส (กล่าวขออนุญาต) ต่อจำเลย เพื่อกล่าวอธิกรณ์นี้ขึ้นต่อหน้าสังฆ โดยกล่าวว่า

ก ໂຮງ ຕ ະ ເມ ອາຍສຸມາ ໂອກາລີ ອາຫນຸຕີ ວຽດການໄມ

ແປລວ່າ "ຂອກ່ານຈົນກຳໄກສແກ້ຂ້າພເຈົາ ທ ໄຄຣຈະກລ່າວກະທ່ານ"

ແລ້ວວິກຖ້າຜູ້ເປັນຈຳເລີຍກົກລ່າວໃຫ້ໄກສ (ກລ່າວອຸ່ນຢາຕ) ໂດຍກລ່າວວ່າ

ກ ໂມ ອາຍສົມ ໂອກາລີ

ແປລວ່າ "ຂ້າພເຈົາໃຫ້ໄກສແກ້ທ່ານ"

ທລັງຈາກນີ້ ໂຈກົກລ່າວບໍຣາຍພື້ອງໃຫ້ສົງໝັ້ງ ແລ້ວສົງມົກ ແຈ້ງຂ້ອກລ່າວທານີ້
ແກ່ຈຳເລີຍ ດານຈຳເລີຍວ່າຈະຮັບສາງວານທາມຂ້ອກລ່າວທາຫຼືອ່ານີ້ ຄ້າຈຳເລີຍຮັບສາງວານກົກໄທ້ລັງໄທ່
ໂດຍການປັບປຸງຄວາມຮັບຮັດສາມາດສາມາດຂັ້ນກຳທີ່ໄດ້ສົວຄົດ ແລ້ວຄົນນີ້ເປັນອັນຮະວັນ ແຕ່ກ້າ
ຈຳເລີຍໄໝຮັບສາງພົກຕ້ອງຕິ່ງວິກຖ້າຜູ້ລາດສາມາດຂັ້ນກຳທີ່ໄດ້ສົວຄົດ ໃນການຊັກຄາມເພື່ອໄໝໄໝສົວ
ຄົນມີຂໍ້ຕໍ່າມນາງປະກາດ ຄື້ອ້າມຄາມຄົງອຸປະຍາຍື້ນົວໜ້າໃຫ້ ຖ້າມຄາມຄົງອາຈາຍ ເຊື້ອໝາດີ ກໍາເນີດ
ໂຄຕຣ ຕະກູລ ເປັນຕົ້ນ³² ສ່ວນຈຳເລີຍຜູ້ໃຫ້ປາກຄໍາຈະຕ້ອງຍືດໜັນໃນຫລັກຄ່ຽມ 2 ປະກາດ ຄື້ອ້າ
ຕ້ອງໄໝການຕາມຄວາມເປັນຈິງ ແລ້ວໄໝແສດງຄວາມຮູ້ສຶກຫຼຸ່ມເຕັກຕ້ອງຕ່ອື່ນໄປ້ໂຈກ ທີ່ຜູ້ໄໝໄໝສົວຄົດ³³

ທລັງຈາກໄໝໄໝສົວຄົນມີພາຍານຫລັກສູນນໍາເຊື່ອໄໝວ່າຈຳເລີຍກະທຳພົດຈິງ ແຕ່ຈຳເລີຍ
ໄໝຍອມຮັບພົດ ແລ້ວກລ່າວເຖິງ ໃຫ້ການກລັບໄປກລັນມາ ກົກໄທ້ປັບໄທຈຳເລີຍເປັນການເພີ່ມໄທ້ຂັ້ນເອົາໂສດ
ໜຶ່ງ ຕາມວິທີທີ່ເຮົາກວ່າ "ຕັສສປາປີຍສຶກຄ່ຽມ" (ດູນທີ່ 5) ເພື່ອໄໝໄໝສົວຄົດແລ້ວເຊື່ອວ່າຈຳເລີຍ
ເປັນຜູ້ກະທຳພົດກົກໄທ້ລັງໄທ່ ໂດຍການປັບປຸງຄວາມຮູ້ສຶກຫຼຸ່ມເຕັກຕ້ອງຕ່ອື່ນກົກໄທ້ລັງການ ອົງກົດນີ້ເປັນອັນຮະວັນ³⁴

(6) ການພິຈາລະນາແຄດຕີໃນການເປົ້າຄວາມພົດໄໝແນ່ນອນ

ໃນພະວິນຍ ທ່ານໄໝໄໝນັ້ນຕີເກີ່ວກັບຄົດຕີຄວາມນາງປະກາທີ່ຜູ້ຜົ້ອງຮ້ອງໄໝສາມາດ
ຮະບູໄໝແນ້ສັດລົງໄປໄໝໄໝວ່າພະວິກຖ້າຜູ້ເປັນຈຳເລີຍໄໝໄໝລົງລະເມີດພະວິນຍສຶກຫານທີ່ ແລ້ວຄວະຈະຕ້ອງ
ຮັບໄທ່ ທີ່ອັນຕິ ຄວາມພົດແລະໄທ່ໃນລັກຂະແນ້ນໆທ່ານໄໝໄໝນັ້ນຕີໄວ້ໃນ "ອົນຍິຕກົມົງ" ຈຳນວນ 2
ລຶກຫານກ

ຄໍາວ່າ "ອົນຍິຕ" ແປລວ່າ "ໄມ່ແນ່" ຕົ້ອມໄໝແນ່ວ່າພະວິກຖ້າຜູ້ນີ້ລະເມີດພະວິນຍ
ຕາມສຶກຫານທີ່, ທີ່ອັນຕິຮັບໄທ່ສັດຕິ ພຣະນັກງົດ 2 ລຶກຫານທີ່ພະນັກງົດຈຳກັງນັກງົດໄວ້ເພື່ອ
ເປັນແນວທາງໃນການພິຈາລະນາປັບປຸງຄວາມຮູ້ສຶກຫຼຸ່ມເຕັກຕ້ອງຕ່ອື່ນກົກໄທ້ລັງລະເມີດພະວິນຍເກີ່ວກັບເຮື່ອງ "ຜູ້ທຸງ" ຊຶ່ງ
ມີອຸ່ນ 2 ກຣົມຕ່ອ້າໄປ້ນີ້

กรณีที่ 1 "ภิกขุรูปเดียว ... นั่งในที่ลับ คือในอาสนะกำบัง ขอที่จะทำ
การได้กับมาตรฐานความผู้เดียว ..."³⁵

กรณีที่ 2 ภิกขุนั่งอยู่กับมาตรฐานใน "...สถานที่ทำเป็นอาสนะกำบังไม่
เลยที่เดียว ทำเป็นที่พอดีก็จะมุตเคามาตรฐานด้วยว่าจะช่วย
ได้อยู่..."³⁶

ทั้งสองกรณีนี้เนื้อหาสาระที่แตกต่างกันในประการสำคัญคือ ในกรณีที่ 1 ท่านหมายถึงภิกขุอยู่ในที่ลับหุลล潭ตามกับผู้หญิง "พอที่จะทำการได้" คำว่าพอที่จะทำการ ได้หมายถึง การเสพเมตุนกับหญิงนั้น เช่นอยู่ด้วยกันเพียงสองคนในห้องหรือในที่กำบังอันมิตรเป็นต้น³⁷ ส่วน กรณีที่ 2 หมายถึงสถานที่ที่ไม่มิตรเป็นนักเสพเมตุนก เพียงพอที่จะทำการได้ แต่สามารถจับต้องภายใต้ห้องพอด เกี่ยวพาราลีกันได้

ความผิดทั้งสองกรณีนี้องจากได้กระทำในที่ "ลับหุลล潭" หรือในที่ "ห้องไอลคน" จึงยกต่อการที่จะยืนยันพิสูจน์ให้แน่ชัดว่าภิกขุรูปนั้นได้กระทำการใดในลักษณะใดใน 3 ประการคือ เสพเมตุนกับผู้หญิงนั้น, จับต้องภายใต้ห้องพอด เกี่ยวพาราลีหุนนั้น ถ้าเสพเมตุนก็ จะต้องอาบดีปาราชิก ถ้าจับต้องภายใต้ห้องพอด ก็ต้องอาบดีลังชาทิเสส หรือถ้าพอดเกี่ยวพาราลีก็จะต้องอาบดีปาราจิตตีย

พระพุทธเจ้าได้ทรงบัญญัติวิธีการในการพิจารณาคดีความในลักษณะนี้ไว้ดังนี้

สำหรับกรณีที่ 1 ถ้าอุบาลิกาที่มีว่าเจ้าเชื่อถือได้ หมายถึงสตรีผู้บรรลุผล,
ผู้ครัวรัชธรรม, ผู้เข้าใจศาสนาดี (ตามเนื้อเรื่องในลึกของหน้าได้แก่นางวิสาหা)³⁸ ได้กล่าวฟ้อง
ขึ้นว่าภิกขุนั้นจะต้องรับผิดชอบอย่างโดยย่างหนึ่งใน 3 อย่าง คือ ปาราชิก, ลังชาทิเสส, ปาราจิตตีย ก็
ให้สอบถามภิกขุนั้นว่าจะรับในความผิดสถานได้ก็ให้ปรับอาบดีสถานนั้น³⁹ แต่ถ้าแม้ว่าภิกขุนั้นจะ
ไม่รับสารภาพแต่อุบาลิกามีความเชื่อ แลกกล่าวว่าภิกขุนั้นและ เมิดอาบดีได้ก็ให้ปรับอาบดีนั้น

สำหรับกรณีที่ 2 เนื่องจากพระภิกขุไม่ได้อยู่ในที่พอที่จะทำการได้กับผู้หญิง
จะนั่นอุบาลิกาที่มีว่าเจ้าเชื่อถือได้สามารถจะกล่าวฟ้องได้เพียง 2 สถาน คือลังชาทิเสสหรือ
ปาราจิตตีย ถ้าภิกขุรับสถานได้ก็ให้ปรับอาบดีสถานนั้น แต่ถ้าแม้ว่าภิกขุไม่รับสารภาพ แต่ถ้าอุบาลิกานั้น
เชื่อและกล่าวว่าพระภิกขุนั้นและ เมิดอาบดีสถานได้ก็ให้ปรับอาบดีสถานนั้น⁴⁰

การพิจารณาคดีในการฟ้องที่ความผิดไม่แน่นอนนี้ สเมเด็จพระมหาสม腊เจ้า กรมพระยาชรรภากุลโกรส ทรงให้แนวคิดไว้ว่า

ควรถือเป็นแบบสำหรับอธิการฟ้องเกิดขึ้น ถ้ามีผู้กล่าวหาภิกขุ และข้อความที่กล่าวหานั้น ถ้าเป็นจริง มีโทษโดยฐานและเมตประบัญญัติ อันให้ต้องอาบัตินั้น ๆ เช่นนี้ ควรพิจารณา ถ้าไม่ถึงอาบัติ ไม่ควรพิจารณา อธิการฟ้องที่พิจารณาอยู่ ถ้าไม่มีผู้อื่นเป็นพยาน เป็นการตัวต่อตัว ควรฟัง เอาบัญญัติของภิกขุ ถ้ามีพยานอื่นเป็นหลักฐาน โดยทางพิจารณาถือว่า ฟังได้ แม้จำเลยปฏิเสธกับรับอาบัติได้⁴¹

การพิจารณาคดีตามวิธีนี้ก็เหมือนกับการพิจารณาคดีในลักษณะอื่น ๆ คือหลัง จากที่ได้ปรับอาบัติแก่พระภิกขุนั้นตามควรแก่โทษแล้วคิดความ หรืออธิกรณ์นั้นก็เป็นอันระงับ การระงับแห่งคดีนอกจากระงับได้ด้วยวิธีการข้างต้นแล้ว ยังสามารถระงับได้อีก 2 กรณี คือ

1 จำเลยเป็นผู้มีลัทธิในบุญลัทธิ คือเป็นพระอรหันต์ ไม่อยู่ในฐานะที่จะกระทำ ความผิดหรือละเมตประวินัย เมื่อมีการกล่าวหาฟ้องร้องให้ยกฟ้องของโจทก์เลี้ยง คดีนี้เป็นอัน ระงับ ตั้งตัวอย่างที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้ยกคดีในการฟิกกุณฑิเมตติยาฟ้องร้องพระทัพมัลลมนูรา การระงับคดีด้วยวิธีนี้ปรากฏว่าเคยใช้ครั้งเดียวกรณีเท่านั้น ต่อมามีมีการใช้อีกเลี้ยง⁴²

2 จำเลยเป็นผู้วิกฤติ มีจิตแปรปรวน ประพฤติลัษณะเมตประวินัย ถ้ามีการ กล่าวหาฟ้องร้องภิกขุนั้นก็ให้ยกฟ้องร้องระงับคดี ตั้งที่ได้ทำในกรณีของพระศักดิค⁴³

(7) การอุชารณ์อธิกรณ์ที่วินิจฉัยแล้ว ในฝ่ายอณาจักรคดีศาลชั้นต้นพิพากษา แล้ว ถ้าคู่กรณีเห็นว่าซึ่งไม่ถูกต้อง เป็นกรรมก์สามารถถื่นอุชารณ์หรือวินิจฉัยได้ ถ้าไม่มีกฎหมายบัญญัติ ห้ามไว้ ในพุทธจักรก็มีลักษณะดังกล่าวนี้ เมื่ออธิกรณ์ได้ลงชื่อวินิจฉัยแล้ว คู่กรณีเห็นว่าซึ่งไม่ถูก ต้อง เป็นกรรมก์สามารถรื้อฟื้นคดีได้ แต่ถ้ารู้อยู่ว่าเป็นกรรมแล้วซึ่งแกลงรื้อฟื้นคดีอีก ก็จะต้องอาบัติ ตั้งนับบัญญัติในลักษณะที่ 3 แห่งสัปปาติกวรค ว่า "อนั้ง ภิกขุใด รู้อยู่ นั้นอธิกรณ์ที่สำเร็จแล้ว ตามธรรม เนื่องทำอีก เป็นป่าจิตต์ย"

ดังนี้

กรรมเป็นธรรม ภิกษุสำคัญว่ากรรมเป็นธรรม นี่ ต้องอาบัติป่าจิตติย

กรรมเป็นธรรม ภิกษุมีความสังสัย นี่ ต้องอาบัติทุกกฎ

กรรมเป็นธรรม ภิกษุสำคัญว่ากรรมไม่เป็นธรรม นี่ ไม่ต้องอาบัติ

กรรมไม่เป็นธรรม ภิกษุสำคัญว่ากรรมเป็นธรรม นี่ ต้องอาบัติทุกกฎ

กรรมไม่เป็นธรรม ภิกษุมีความสังสัย นี่ ต้องอาบัติทุกกฎ

กรรมไม่เป็นธรรม ภิกษุสำคัญว่ากรรมไม่เป็นธรรม นี่ ไม่ต้องอาบัติ⁴⁵

จากบทบัญญัติมีแสดงว่าอธิกรณ์ที่คู่กรณีเห็นว่าไม่เป็นธรรม สามารถฟันคดีหรืออุทธรณ์คดีนี้ได้ เมื่อมีการอุทธรณ์ขึ้นมาแล้วก็อาจจะแต่งตั้งให้ลงพิหมณ์อีก หรือบางครั้งก็อุทธรณ์ไปยังพระพุทธเจ้า เกี่ยวกับเรื่องนี้สมเด็จพระมหาสมมาเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสทรงอธิบายว่าเมื่อพระพุทธเจ้าทรงวินิจฉัยข้อด้วยอธิกรณ์นั้นเป็นอันถึงที่สุด⁴⁶ เมื่อเปรียบเทียบแล้วจึงเห็นได้ว่าพระพุทธเจ้าอยู่ในฐานะที่เหมือนกับศาลฎีกานั่นเอง

3.2 กระบวนการพิจารณาความผิดและโทษตามกฎหมายเเต่รสมากม

กระบวนการพิจารณาคดีที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้ หมายเฉพาะกระบวนการพิจารณาคดีที่ปฏิบัติกันในประเทศไทยในสมัยปัจจุบัน ภายใต้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2505 และวิธีปฏิบัติตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายเเต่รสมากม ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2521) พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฯ และ กฎหมายเเต่รสมากม ได้กำหนดระเบียบและวิธีการต่าง ๆ ในการพิจารณาคดีนี้ของไทยแก่ภิกษุผู้กระทำผิดวินัยไว้หลายอย่าง ซึ่งจะได้แยกล่าวรายละเอียดต่อไปนี้

3.2.1 องค์กร และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาคดี องค์กร และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาคดีนี้ คือ “ลงนิคกรรม” อันหมายถึงการลงโทษเพื่อเป็นการ “ชั่ม” ภิกษุผู้ละเมิดพระวินัยมีดังต่อไปนี้

(1) มหาเเต่รสมากม มหาเเต่รสมากมประกอบด้วยสมเด็จพระลัง炒股ราช ซึ่งทรงดำรงตำแหน่งประธานกรรมการโดยตำแหน่ง สมเด็จพระราชาคณะทุกรูปเป็นกรรมการโดยตำแหน่ง และพระราชาคณะซึ่งสมเด็จพระลัง炒股ทรงแต่งตั้งมีจำนวนไม่ต่ำกว่าสี่รูป และไม่เกินแปดรูปเป็นกรรมการ(พ.ร.บ. คณะสงฆ์ฯ มาตรา 12) และให้อธิบดีกรรมการศาสนาเป็นเลขานุการมหาเเต่รสมากม โดยตำแหน่ง และให้กรรมการศาสนาทำหน้าที่สำนักเลขานุการมหาเเต่รสมากม (มาตรา 13)

อำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคม มาตรา 18 บัญญัติไว้ว่า "มหาเถรสมาคมมีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปโดยเรียบร้อย เนื่องการนี้ให้อำนาจตรากฎหมายมหาเถรสมาคม ออกข้อบังคับ วาระ ระเบียนหรือออกคำสั่ง โดยไม่มีขัด หรือแย้งกับกฎหมายและพระธรรมวินัย ให้บังคับได้"

(2) "ผู้มีส่วนได้เสีย" หมายถึงพระภิกษุปากัตตตะ (ภิกษุปักผู้บวชสุกช์) ซึ่งมีสังกัด ในวัดเดียวกัน และมีสิ่งวاسเลมอันกับพระภิกษุผู้เป็นเจ้าเลข (กฎ. * ข้อ 4 (4))

(3) "ผู้เสียหาย" หมายถึงผู้ได้รับความเสียหายเฉพาะตัว เนื่องจากการกระทำ ความผิดของพระภิกษุผู้เป็นเจ้าเลขและหมายความรวมถึงผู้จัดการแทนผู้เสียหาย (กฎ. ข้อ 4 (5))

(4) "โจทก์" หมายถึง

ก ผู้มีส่วนได้เสีย หรือผู้เสียหายซึ่งฟ้องพระภิกษุต่อพระภิกษุในข้อหาว่าได้ กระทำการความผิด หรือ

ข พระภิกษุซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่โจทก์แทนสงฆ์ ในชั้นพิจารณา- วินิจฉัยลงนิคกรรม (ลงโทษตามพระวินัย) เกี่ยวกับความผิดของพระภิกษุผู้ถูกกล่าวหา (กฎ. ข้อ 4 (6))

(5) "จำเลย" หมายถึง

ก พระภิกษุซึ่งถูกโจทก์ฟ้องต่อพระภิกษุผู้พิจารณาในข้อหาว่าได้กระทำการผิดหรือ
ข พระภิกษุผู้ถูกกล่าวหาซึ่งตกลงเป็นจำเลยในชั้นพิจารณาในวินิจฉัยลงนิคกรรม

(กฎ. ข้อ 4 (7))

(6) "ผู้กล่าวหา" หมายถึง ผู้บอกกล่าวการกระทำการผิดของพระภิกษุต่อพระภิกษุผู้- พิจารณา โดยที่ตนมิได้เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย หรือมิได้เป็นผู้เสียหาย และประกอบด้วยคุณสมบัติ อย่าง ได้อย่างหนึ่งต่อไปนี้

ก เป็นพระภิกษุปากัตตตะ หรือสามเณร ซึ่งถึงพร้อมด้วยศีลและอวาระ และ มีสังกัดอยู่ในวัดใดวัดหนึ่ง

* กฎ. หมายถึง กฎามหาเถรสมาคม ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2521)

ก เป็นคดีทั้งสิ้นเป็นคดีพราหมณศาสตร์ชั้นมีอายุไม่ต่ำกว่า 20 ปีบริบูรณ์ มีความประพฤติเรียนร้อย มีวาระเป็นที่เชื่อถือได้ และมีอาชีพเป็นหลักฐาน (กฎ. ข้อ 4 (8))

(7) "ผู้แจ้งความผิด" หมายถึง พราหมณ์ผู้ปกครองสัมช็ิง ไม่มีอำนาจลงนิคหกรรมแจ้งการกระทำความผิด หรือพฤติกรรมอันเป็นที่น่ารัง เกี่ยจสงสัยในความผิดของพราหมณ์ซึ่งได้พบเห็น ต่อพราหมณ์ผู้พิจารณา (กฎ. ข้อ 4 (9))

(8) "ผู้ถูกกล่าวหา" หมายถึง

ก พราหมณ์ซึ่งถูกกล่าวหา บอกกล่าวว่ากระทำความผิดต่อพราหมณ์ผู้พิจารณา

ข พราหมณ์ซึ่งถูกผู้แจ้งความผิดแจ้งการกระทำความผิด หรือพฤติกรรมอันเป็นที่น่ารัง เกี่ยจสงสัย ในความผิดต่อพราหมณ์ผู้พิจารณา (กฎ. ข้อ 4 (10))

(9) "ผู้มีอำนาจลงนิคหกรรม" หมายถึง พราหมณ์ผู้พิจารณา และคณะผู้พิจารณา (กฎ. ข้อ 4 (11))

(10) "เจ้าลังกัด" หมายถึง พราหมณ์ผู้ปกครองสัมช็ิงเจ้าอาวาส เจ้าคณะ เจ้าลังกัด ซึ่งมีอำนาจลงนิคหกรรมแก่พราหมณ์ผู้กระทำความผิดในเขตจังหวัดที่ลังกัดอยู่ (กฎ. ข้อ 4 (12))

(11) "เจ้าของเขต" หมายถึง พราหมณ์ผู้ปกครองสัมช็ิงเจ้าคณะเจ้าของเขต ซึ่งมีอำนาจลงนิคหกรรมแก่พราหมณ์ผู้กระทำความผิดในเขตจังหวัดที่มีได้ลังกัดอยู่ (กฎ. ข้อ 4 (13))

(12) "ผู้พิจารณา" หมายถึง เจ้าลังกัดหรือเจ้าของเขตแล้วแต่กรณี ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ดำเนินการตามวิธีปฏิบัติเบื้องต้น (กฎ. ข้อ 4 (14))

(13) "คณะผู้พิจารณา" หมายถึง มหาเถรสมาคม และคณะผู้พิจารณาซึ่งมีผู้ดำรงตำแหน่งสูงเป็นที่หน้า มีอำนาจหน้าที่ดำเนินการตามวิธีได้ส่วนญูฟ้อง และวิธีพิจารณาวินิจฉัยการลงนิคหกรรม (กฎ. ข้อ 4 (15))

(14) "คณะผู้พิจารณาขั้นต้น" หมายถึง คณะผู้พิจารณาความผิด ซึ่งกำหนดอันดับพิจารณาไว้ 7 อันดับ คือ

1) ถ้าผู้ช่วยเจ้าอาวาส หรือรองเจ้าอาวาสทำผิดวินัย ถ้าความผิดนั้นเกิดขึ้นในเขตจังหวัดที่พราหมณ์นั้นลังกัดอยู่ ให้เป็นอำนาจของเจ้าอาวาสเจ้าลังกัดเป็นผู้พิจารณา แต่ถ้า

ความผิดนั้น มิเกิดขึ้นในเขตจังหวัดที่พระภิกษุสังกัดอยู่ ให้เป็นอำนาจของเจ้าคณะตำบลเป็นผู้พิจารณา (กฎ. ข้อ 4 (16)) และข้อ 5 (1), (2))

2) ถ้าเจ้าอาวาสรือร้องเจ้าคณะตำบลทำผิดวินัย ถ้าความผิดเกิดขึ้นในเขตจังหวัดที่สังกัดอยู่ ให้เป็นอำนาจของเจ้าคณะตำบลเป็นผู้พิจารณา แต่ถ้าความผิดมิได้เกิดขึ้นในเขตจังหวัดที่สังกัดอยู่ ให้เป็นอำนาจของเจ้าคณะตำบลเจ้าของเขตเป็นผู้พิจารณา (กฎ. ข้อ 7 (2))

3) ถ้าเจ้าคณะตำบลหรือร้องเจ้าคณะอำเภอทำผิดวินัย ถ้าความผิดเกิดขึ้นในเขตจังหวัดที่สังกัดอยู่ ให้เป็นอำนาจของเจ้าคณะอำเภอเจ้าสังกัดเป็นผู้พิจารณา แต่ถ้าความผิดมิได้เกิดขึ้นในเขตจังหวัดที่สังกัดอยู่ ให้เป็นอำนาจของเจ้าคณะอำเภอเจ้าของเขตเป็นผู้พิจารณา (กฎ. ข้อ 7 (3))

4) ถ้าเจ้าคณะอำเภอหรือร้องเจ้าคณะจังหวัดทำผิดวินัย ถ้าความผิดเกิดขึ้นในเขตจังหวัดที่สังกัดอยู่ ให้เป็นอำนาจของเจ้าคณะจังหวัดเจ้าสังกัดเป็นผู้พิจารณา แต่ถ้าความผิดมิได้เกิดขึ้นในเขตจังหวัดที่สังกัดอยู่ ให้เป็นอำนาจของเจ้าคณะจังหวัดเจ้าของเขตเป็นผู้พิจารณา (กฎ. ข้อ 7 (4))

5) ถ้าเจ้าคณะจังหวัดหรือร้องเจ้าคณะภาคทำผิดวินัย ถ้าความผิดเกิดขึ้นในเขตภาคที่สังกัดอยู่ ให้เป็นอำนาจของเจ้าคณะภาคเจ้าสังกัดเป็นผู้พิจารณา แต่ถ้าความผิดมิได้เกิดขึ้นในเขตภาคที่สังกัดอยู่ ให้เป็นอำนาจของเจ้าคณะภาคเจ้าของเขตเป็นผู้พิจารณา (กฎ. ข้อ 7 (5))

6) ถ้าเจ้าคณะภาคทำผิดวินัย ให้เป็นอำนาจของเจ้าคณะใหญ่เป็นผู้พิจารณา (กฎ. ข้อ 7 (6))

7) ถ้าเจ้าคณะใหญ่ หรือกรรมการมหาเถรสมาคมทำผิดวินัย ให้เป็นอำนาจของสมเด็จพระสังฆราชทรงเป็นผู้พิจารณา (กฎ. ข้อ 7 (7))

(15) “คณะผู้พิจารณาชั้นอุทธรณ์” หมายถึงผู้พิจารณาที่ประกอบด้วยผู้พิจารณา 4

อันดับต่อ

1) ถ้าเป็นกรณีอุทธรณ์คำสั่ง หรือคำวินิจฉัยของคณะผู้พิจารณาชั้นต้น ซึ่งมีเจ้าคณะอำเภอเป็นหัวหน้า ให้เป็นอำนาจของคณะผู้พิจารณาชั้นอุทธรณ์ ซึ่งประกอบด้วยเจ้าคณะภาค

เจ้าคณะจังหวัดและรองเจ้าคณะจังหวัดเจ้าลังกัด ถ้าไม่มีรองเจ้าคณะจังหวัด ให้เจ้าคณะภาคพิจารณาเลือกเจ้าคณะจังหวัดในภาคเดียวกันเข้าร่วมอีก 1 ราย (กฎ. ข้อ 25 (1))

2) ถ้าเป็นกรณีอุทธรณ์คำสั่ง หรือคำวินิจฉัยของคณะกรรมการชั้นต้น ซึ่งมีเจ้าคณะจังหวัดเป็นหัวหน้า ให้เป็นอำนาจของคณะกรรมการชั้นอุทธรณ์ ซึ่งประกอบด้วยเจ้าคณะภาค และรองเจ้าคณะภาคเจ้าลังกัด ถ้าไม่มีรองเจ้าคณะภาคให้เจ้าคณะใหญ่พิจารณาเลือกเจ้าคณะภาคในหนเดียวกันเข้าร่วมอีก 1 ราย (กฎ. ข้อ 25 (2))

3) ถ้าเป็นกรณีอุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยของคณะกรรมการชั้นต้น ซึ่งมีเจ้าคณะภาคเป็นหัวหน้า ให้เป็นอำนาจของคณะกรรมการชั้นอุทธรณ์ซึ่งประกอบด้วยเจ้าคณะใหญ่ และเจ้าคณะภาคในหนเดียวกันเข้าร่วมในภาคร่วมกับเจ้าคณะชั้นต้น ซึ่งเจ้าคณะใหญ่พิจารณาเลือกอีก 2 ราย (กฎ. ข้อ 25 (3))

4) ถ้าเป็นกรณีอุทธรณ์คำสั่ง หรือคำวินิจฉัยของคณะกรรมการชั้นต้น ซึ่งมีเจ้าคณะใหญ่เป็นหัวหน้าให้เป็นอำนาจของมหาเถรสมาคม (กฎ. ข้อ 25 (4))

(16) "คณะกรรมการชั้นกฎหมาย" ให้เป็นอำนาจของมหาเถรสมาคม (กฎ. ข้อ 26) และคำสั่งหรือคำวินิจฉัยของมหาเถรสมาคมถือเป็นที่สุด (กฎ. ข้อ 27)

3.2.2 วิธีปฏิบัติเมื่อกับการนิจารณาคดี ในการพิจารณาระภักดีทำผิดวินัย มีวิธีปฏิบัติที่อาจจะแยกย่อยกล่าวไว้ได้ 3 เรื่อง คือ วิธีปฏิบัติเบื้องต้น, วิธีไต่สวนฟ้อง และวิธีอ้างพยานหลักฐาน ซึ่งจะได้กล่าวรายละเอียดแต่ละเรื่องต่อไปนี้

(1) วิธีปฏิบัติเบื้องต้น เมื่อโจทก์ท่องพระภิกษุในข้อหาว่าได้กระทำผิดวินัย ให้ยื่นฟ้องเป็นหนังสือด้วยตนเองต่อเจ้าอาวาส หรือเจ้าคณะเจ้าลังกัด หรือเจ้าคณะเจ้าของเขตในเขตที่ความผิดเกิดขึ้นแก่ผู้มีอำนาจพิจารณาโทษ ถ้าไม่สามารถยื่นฟ้องด้วยตนเองได้จะมีหนังสือมอบให้ผู้หนึ่งผู้ใดยื่นฟ้องแทนก็ได้ เมื่อมีการยื่นฟ้องแล้ว ให้ผู้มีอำนาจพิจารณาตรวจสอบคำฟ้องนั้นเพื่อที่จะสั่งรับฟ้องหรือไม่รับฟ้อง

ก กรณีที่จะสั่งรับคดีฟ้อง

การที่จะสั่งรับคดีฟ้องก็ต้องเมื่อโจทก์เป็นผู้มีส่วนได้เสีย หรือเป็นผู้เสียหาย และคำฟ้องนี้จะต้องมีลักษณะ ก ก

1. ฝ่อง โดยระบุการกระทำทั้งหลายที่อ้างว่าจำเลยได้กระทำความผิดข้อเท็จจริงและรายละเอียดอันเกี่ยวกับเวลา และสถานที่ซึ่งเกิดการกระทำนั้น ๆ อีกทั้งบุคคลและสิ่งของที่เกี่ยวข้องด้วยโดยสมควรเท่าที่จะทำให้จำเลยเข้าใจชัดเจนได้
2. เรื่องที่นำมาฟ้อง มิใช่เป็นเรื่องเก่าอันมิได้คิดจะฟ้องมาแต่เดิม
3. เรื่องที่นำมาฟ้อง มิใช่เรื่องที่มีคำวินิจฉัยหรือคำสั่งของผู้มีอำนาจลงนิคมกรรมถึงที่สุดแล้ว
4. เรื่องที่นำมาฟ้อง มิใช่เรื่องที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาลฝ่ายราชอาณาจักร หรือมิใช่เรื่องที่มีคำนิพากษา หรือคำสั่งของศาลฝ่ายราชอาณาจักรถึงที่สุดแล้ว เว้นแต่กรณีปัญหาทางพระวินัย (กฎ. ข้อ 12 (1))

๙ การฟ้องไม่รับฟ้อง

การที่จะสั่งไม่รับฟ้องก็ต่อเมื่อโจทก์มิใช่เป็นผู้มีส่วนได้เสีย หรือผู้เสียหาย และลักษณะของคำฟ้องบกพร่อง ไม่เข้าตามลักษณะนี้ลักษณะใดตามข้อ 1 และเมื่อสั่งไม่รับคำฟ้องให้ระบุความบกพร่องของคำฟ้อง ไว้ในคำสั่ง แล้วแจ้งให้โจทก์ทราบ (กฎ. ข้อ 12)

ในการฟ้องไม่รับคำฟ้องของโจทก์ไว้แล้ว ให้เรียกพระวินัยผู้ยกเป็นจำเลย และแจ้งคำฟ้องของโจทก์ให้จำเลยทราบ แล้วสอนถมและจะคำให้การของจำเลยไว้ โดยให้จำเลยลงลายมือชื่อไว้แค่ให้การนั้นเดียว แล้วดำเนินการอื่นๆ โดยอ้างหนึ่งดังต่อไปนี้

1. ถ้าจำเลยให้การรับสารภาพสมตามคำฟ้องของโจทก์ ให้มีอำนาจสั่งลงนิคมกรรมแก่จำเลยตามคำรับสารภาพนั้น

ถ้าเป็นกรณีที่เกี่ยวกับความเสียหายในทางแพ่ง เมื่อโจทก์กับจำเลยตกลงประนีประนอมยอมความกันประการใด ให้กำหนดทักษะตกลงนั้นไว้ และให้โจทก์จำเลยพร้อมตัวยพยายามลงชื่อในบันทึกข้อตกลงนั้นด้วย

2. ถ้าจำเลยให้การแบ่งรับความผิดเบากว่า หรือน้อยกว่าที่กฎหมายฟ้องก็ต้องการบัญเชิงก็ต้องรายงานพร้อมทั้งลงคำฟ้องต่อคณะกรรมการชั้นต้นตามที่กำหนดไว้ เพื่อดำเนินการได้ส่วนมูลฟ้องต่อไป (กฎ. ข้อ 13 (1), (2))

ในการพิทักษ์ไม่รับคำฟ้อง ถ้าความผิดนั้นเป็นครุกรรม โจทก์มีลิขิอุทธรณ์คำสั่งนั้นต่อคณะกรรมการชั้นต้น โดยยื่นอุทธรณ์คำสั่งเป็นหนังสือเสนอผู้อกรคำสั่งภายใน 15 วัน นับตั้งแต่วันทราบคำสั่ง และให้ผู้อกรคำสั่งส่งอุทธรณ์คำสั่งนั้นไปยังคณะกรรมการชั้นต้น ภายใน 15 วัน นับตั้งแต่วันได้รับคำอุทธรณ์คำสั่ง

เมื่อคณะกรรมการชั้นต้นได้รับอุทธรณ์คำสั่งนั้นแล้ว ให้วินิจฉัยอุทธรณ์คำสั่งนั้นภายใน 30 วัน นับแต่วันได้รับอุทธรณ์คำสั่ง เมื่อวินิจฉัยอุทธรณ์คำสั่งนั้นเสร็จแล้ว ให้ส่งคำวินิจฉัยอุทธรณ์คำสั่งนั้นไปยังผู้อกรคำสั่ง เพื่อแจ้งคำวินิจฉัยอุทธรณ์คำสั่งนั้นแก่โจทก์ภายใน 15 วัน นับแต่วันได้รับคำวินิจฉัยอุทธรณ์คำสั่งนั้น

ถ้าคณะกรรมการชั้นต้นวินิจฉัยสั่งให้รับคำฟ้องนั้น ให้ผู้อกรคำสั่งดำเนินคดีขึ้นต่อไป ถ้าวินิจฉัยสั่งไม่รับคำฟ้องนั้น ให้เป็นอันถึงที่สุด (กฎ. ข้อ 14)

ในการพิทักษ์พระภิกษุได้ให้พบเห็นพฤติกรรมที่อันเป็นที่น่ารังเกียจลงลึกในความดิตของพระภิกษุได ถ้าภิกษุผู้พบเห็นไม่มีอำนาจลงนิคทกรรม ให้แจ้งเรื่องที่พบเห็นแก่ผู้มีอำนาจลงนิคทกรรม เพื่อผู้ที่รับแจ้งจะได้ดำเนินคดีต่อไป แต่ถ้าภิกษุผู้พบเห็นเป็นผู้มีอำนาจลงนิคทกรรมก็ให้ดำเนินคดีตามวิธีการข้างต้น (กฎ. ข้อ 16)

(2) วิธีให้ส่วนบุคคลฟ้อง คำว่า "มูลห้อง" หมายถึง มูลเหตุแห่งการฟ้องของโจทก์ ซึ่งฟ้องจำเลยด้วยมูลเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้

- 1 ด้วยมูลเหตุที่โจทก์ได้พบเห็นการกระทำความผิดของจำเลยด้วยตนเอง
- 2 ด้วยมูลเหตุที่โจทก์ได้ยินการกระทำความผิดของจำเลยด้วยตนเอง

หรือได้ฟังคำบอกเล่าที่มีหลักฐานอันควรเชื่อถือได้

3 ด้วยมูลเหตุที่โจทก์รังเกียจลงสั้น โดยมีพฤติกรรมอันน่าเชื่อว่าจำเลยได้กระทำความผิด (กฎ. ข้อ 17)

ในการให้ส่วนบุคคลฟ้องให้คณะกรรมการชั้นต้นให้ส่วนจากพยานหลักฐานฝ่ายโจทก์ ซึ่งเป็นพยานบุคคล พยานเอกสาร หรือพยานวัตถุ อันอาจนิสูจน์ให้เห็นช้อมูลดังต่อไปนี้

- 1 การกระทำของจำเลยที่โจทก์นำมาฟ้อง ต้องด้วยบัญญัติแห่งพระวินัย

2 การฝังของโจทก์มีมูลเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งในสามมูลเหตุข้างต้น
หรือไม่ (กฎ. ข้อ 18)

การได้ส่วนมูลฟ้องให้กระทำเป็นการลับ เมื่อจะดำเนินการได้ส่วนมูลฟ้องให้คณาจารย์มาชั้นต้น แจ้งวัน เวลา และสถานที่ได้ส่วนมูลฟ้องให้โจทก์และจำเลยทราบ พร้อมทั้งส่งสำเนาคำฟ้องของโจทก์ให้จำเลยทราบด้วย

โจทก์ต้องมาฟังการได้ส่วนมูลฟ้องทุกครั้ง ถ้าไม่มาตามที่ได้รับแจ้งติดต่อ กัน 3 ครั้ง โดยมิได้รับแจ้งถึงเหตุขัดข้องต่อคณาจารย์มาชั้นต้น ให้เรื่องเป็นอันถึงที่สุด ส่วนจำเลยจะมาฟังการได้ส่วนมูลฟ้องหรือจะไม่มาก็ได้ (กฎ. ข้อ 19)

ก่อนได้ส่วนมูลฟ้องหรือระหว่างได้ส่วนมูลฟ้อง ถ้าจำเลยถึงมรณะ ให้เรื่องเป็นอันถึงที่สุด ถ้าโจทก์ซึ่งเป็นผู้มีล่ววนได้เสีย หรือโจทก์ซึ่งเป็นผู้เสียหายถึงมรณะหรือตายโดยไม่มีผู้จัดการแทนให้คณาจารย์แต่งตั้งพระภิกษุผู้ทรงคุณวุฒิรูปใดรูปหนึ่ง ตามที่เห็นสมควรให้ปฏิบัติหน้าที่เป็นโจทก์แทน (กฎ. ข้อ 20)

เมื่อคณาจารย์มาชั้นต้นได้ส่วนมูลฟ้องเสร็จแล้ว ให้ดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้

- 1 ถ้าปรากฏว่าคำฟ้องเรื่องได้มีมูล ให้สั่งประทับฟ้อง แล้วดำเนินการพิจารณาวินิจฉัยต่อไป
- 2 ถ้าปรากฏว่าคำฟ้องเรื่องได้ไม่มีมูล ให้สั่งยกฟ้อง และแจ้งให้โจทก์ทราบ (กฎ. ข้อ 21)

(3) วิธีอ้างพยานหลักฐาน เกี่ยวกับวิธีอ้างพยานหลักฐาน กฎหมายกรีฑามาตรฐาน ได้กำหนดไว้หลายข้อดังต่อไปนี้

ข้อ 55 พยานบุคคล พยานเอกสาร พยานวัตถุ ซึ่งน่าจะพิสูจน์ได้ว่าจำเลยมีผิดหรือบวสก์ ให้อ้างเป็นพยานหลักฐานได้

พยานหลักฐานที่อ้างนั้น ต้องเป็นพยานหลักฐานชนิดที่มิได้เกิดจากการรุจูกิจ มีคำมั่นสัญญา ซึ่เชิง หลอกลวง หรือโดยประการอื่นอันมิชอบ

ข้อ 56 ในการอ้างพยานบุคคล ห้ามให้โจทก์อ้างจำเลยเป็นพยาน จำเลยอาจอ้างตนเองเป็นพยานได้

ถ้าจำเลยอ้างตนเองเป็นพยาน จะให้จำเลยเข้าสืบก่อนพยานของฝ่ายจำเลยก็ได้ และถ้าคำของจำเลยซึ่งให้การเป็นพยานนั้นปรึกปรำหรือเลี้ยงหายแกล่จำเลยอื่น จำเลยอื่นซึ่งค้านได้

ข้อ 57 ในกรณีอ้างพยานเอกสาร ให้นำต้นฉบับเอกสารนั้นมาอ้าง ถ้าหากต้นฉบับไม่ได้ จะอ้างสำเนาที่รับรองว่าถูกต้อง หรือพยานบุคคลที่รู้ข้อความมาเป็นพยานก็ได้ ถ้าพยานเอกสารที่อ้างนั้น เป็นหนังสือของทางการคณลังษ์ หรือนั้นลือราชการ แม้ต้นฉบับยังมิอยู่ จะลงสำเนาซึ่งเจ้าหน้าที่รับรองว่าถูกต้องก็ได้ เว้นแต่ในหนังสือเรียกจะบังไฟ เป็นอย่างอื่น

ถ้าพยานเอกสารที่อ้างนั้นมิได้อยู่ ในความยืดดือของผู้อ้าง ถ้าผู้อ้างแจ้งถึงลักษณะ พร้อมทั้งความมืออยู่ของเอกสารต่อคณะผู้พิจารณา ให้คณะผู้พิจารณาเรียกเอกสารนั้นจากผู้ยืดดือ

ข้อ 58 ในการอ้างลิงที่เป็นพยาเวตตุ ให้นำลิงนี้มายังคณะผู้พิจารณา ถ้านำ มาไม่ได้ ให้คณะผู้พิจารณาทุกรูปหรือมอบหมายให้ผู้พิจารณาสรุปโดยรูปหนึ่ง ไปตรวจตรารายงานยังที่พยานวัตถุนั้นตั้งอยู่ตามเวลาและวิธีซึ่งคณะผู้พิจารณาหรือผู้พิจารณาเห็นสมควรตามลักษณะแห่งพยาน วัตถุ

ข้อ 59 ผู้โดยอาชีพหรือมิใช้ก็ตาม มีความชำนาญพิเศษในการได้ ๗ เช่น ในทางวิทยาศาสตร์ ศิลปะ ฝิมือ พิมพ์ การแพทช์และซึ่งความเห็นของผู้นั้นอาจเป็นประโยชน์ในการได้ส่วนมูลนั่อง หรือ การพิจารณาวินิจฉัยการลงนิคกรรม อาจเป็นพยานในกรณีต่าง ๆ เป็นต้นว่า ตรวจร่างกายหรือจิตของผู้เสียหาย ตรวจลายมือ ทำการทดลอง หรือกิจการอื่นๆ อีก ๗

คณะผู้พิจารณาจะให้ผู้ชำนาญการพิเศษพิจารณาความเห็นเป็นหนังสือก็ได้ แต่ต้องให้มาเบิกความประกอนหนังสือนั้น และต้องส่งสำเนาหนังสือดังกล่าวแล้วแก่โจทก์และจำเลยทราบ ล่วงหน้าไม่น้อยกว่า ๓ วันก่อนวันเบิกความ

เมื่อมีความจำเป็นต้องใช้ผู้ชำนาญการพิเศษ ถ้าหากหาไม่ได้ในฝ่ายคณะลังษ์ จะขอจากเจ้าหน้าที่ฝ่ายราชการจัดก็ได้

3.2.3 กระบวนการพิจารณาในลักษณะการลงมติกรรมชั้นต้น กระบวนการฯ มีดังนี้ ก่อนพิจารณาให้คณบัญชีพิจารณาแต่งตั้งพระภิกษุผู้ทรงคุณวุฒิรูปได้รูปหนึ่งให้ปฏิบัติหน้าที่เป็นโจทก์แทนสองฝ่าย (กฎ. ข้อ 28) การพิจารณาคดีให้กระทำการร่วมหน้าโจทก์และจำเลย เว้นแต่

1 คู่กรณีไม่มาฟังการพิจารณาทั้ง ๆ ที่คณบัญชีพิจารณาได้แจ้งการนัดหมาย

แล้ว

2 คู่กรณีแจ้งเหตุขัดข้องที่ไม่สามารถมาฟังได้

3 คู่กรณีก่อความไม่สงบเรียบร้อยขึ้นในระหว่างพิจารณา และคณบัญชี-

พิจารณาสั่งให้ออกไปเลี้ยงจากที่พิจารณา (กฎ. ข้อ 29)

การพิจารณาให้กระทำเป็นการลับ บุคคลต่อไปนี้เท่านั้นที่สามารถอยู่ในที่พิจารณาได้

1 โจทก์และจำเลย

2 พยานเฉพาะที่กำลังให้การ

3 ผู้ที่ได้รับเชิญมาเพื่อปฏิบัติการใด ๆ เกี่ยวกับการพิจารณา

4 พระภิกษุผู้ทำหน้าที่จดบันทึกด้วยคำสำนวน (กฎ. ข้อ 30)

ในการพิจารณาให้รวมรวมพยานหลักฐานฝ่ายโจทก์และฝ่ายจำเลย หรือพยานหลักฐานที่คณบัญชีพิจารณาชั้นต้นเห็นสมควรนำมาลืบ ซึ่งอาจมีสูญเสียให้เห็นความผิด หรือความบริสุทธิ์ของจำเลย และมีอำนาจอื่น ๆ ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายเดรสมากม ข้อ 31 (1) - (7) ทั้งนี้เพื่อให้การพิจารณาเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ในการนำสืบพยานให้ลืบพยานฝ่ายโจทก์ก่อนพยานจำเลย ให้โจทก์และจำเลยเสนอัญชีระบุพยานหลักฐานของตนต่อหน้าคณบัญชีพิจารณาชั้นต้น (ดู กฎ. ข้อ 32)

ก่อนพิจารณาหรือในระหว่างพิจารณาถ้าปรากฏว่า

1 เรื่องที่นำมาฟ้องนั้น ได้มีการฟ้องร้องกันในศาลฝ่ายราชอาณาจักร ให้รอการพิจารณาเรื่องนั้นไว้ก่อน

2 จำเลยเป็นบ้าคลั่ง เป็นผู้เพ้อตั้งไม่รู้สึกตัว กระลับกระลาย เพราะ

เวลานากร้าว ไม่มีสติลืมปั๊ะปู๊ะ หรือมีจิตฟื้นเนื่องไม่สมประกอบ ให้รอการพิจารณาไว้ก่อนจนกว่า

จำเลยจะหายเป็นปกติ

3. จำเลยถึงมรณภาพ ให้เรื่องเป็นอันถึงที่สุด

4. จำเลยพ้นจากความเป็นภัยกษุ ให้ยุติการพิจารณา เว้นแต่ในการมีความ

ผิดครุกรรม

นอกจากนี้แล้วยังมีเรื่องไข่ตื้น ๆ อีกที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณา ผู้ที่สนใจ
สามารถศึกษาได้จากกฎหมายครอบคลุม ข้อ 35

เมื่อมีการลับพยานหลักฐานทุกฝ่ายเสร็จให้คณฑ์ผู้พิจารณาเขียนต้นคำนีกการ
วินิจฉัยต่อไปนี้

1. ถ้าปรากฏว่าจำเลยมิได้กระทำผิด หรือการกระทำของจำเลยไม่เป็น
ความผิด หรือมิเหตุผลที่จำเลยไม่ต้องรับนิคหนรัม ให้วินิจฉัยฟ้องของโจger

2. ถ้าปรากฏว่าจำเลยได้กระทำความผิด หรือการกระทำของจำเลย
เป็นความผิดและไม่มีข้อยกเว้นโดยอย่างใด ให้วินิจฉัยลงนิคหนรัมแก่จำเลยตามความผิดนั้น
(กฎ. ข้อ 36)

ในคำวินิจฉัยขึ้นต้น ให้มีข้อความสำคัญดังต่อไปนี้

1. ชื่อนอกคำวินิจฉัย

2. สถานที่ ที่วินิจฉัย

3. วัน เดือน ปี ที่วินิจฉัย

4. การพิเคราะห์ว่างผู้ใดโจger ผู้ใดจำเลย

5. เรื่องที่ยกขันฟ้อง

6. ข้อหาของโจger.

7. คำให้การของจำเลย

8. ข้อเท็จจริงที่พิจารณาได้ความ

9. เหตุผลในการวินิจฉัย ทั้งในปุญหาข้อเท็จจริงและปุญหาประวัติ

10. บานถูปฏิเสธแต่งพระวินัยที่ยกขันวินิจฉัย

11. คำชี้ขาดให้ยกฟ้อง หรือให้ลงนิคหนรัม (กฎ. ข้อ 38)

แบบ นค. 38

แบบคำวินิจฉัยทันต์

ตามกฎหมายการล้มละลาย พ.ศ. 2521 ว่าด้วยการลงนิติกรรมข้อ 36 ข้อ 37 และข้อ 38

คำวินิจฉัยทันต์ .....

สถานที่ที่วินิจฉัย (1) .....

วันที่ (2) ..... เดือน ..... พ.ศ. ....

โจทก์

กรณีระหว่าง (3)

จำเลย

เรื่อง (4) .....

ข้อหาของโจทก์ (5) .....

คำให้การของจำเลย (6) .....

ข้อเท็จจริงในที่พิจารณาได้ความ (7) .....

เหตุผลในการวินิจฉัย ห้องในปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาระบวณ (8) .....

ນກນັ້ນງູ້ຕີເທິງພຣະວິນຍ່າຖືກຂັ້ນວິນຈົນຍ (9).....

คำพูดที่ใช้ได้ทุกที่ หรือให้ลงนิคห์กรรม (10).....

ลงชื่อ (11) ..... ที่วนั้นคือผู้พิจารณา

(12) (...)

ตัวแทนง (13).....

ลงชื่อ (11).....**ผู้มีภาระ**

(12) <.....>

ตัวแทน (13) .....

សង្គម (11).....ជូនិវារណា

(12) (.....)

ตำแหน่ง (13).....

ความทึ่นแม้ยัง.....

ลงชื่อ (15).....ผู้พิจารณา

(16) (...)

ตัวแทน (17).....

หลังจากนิจารณาคดีเสร็จ และมีคำวินิจฉัยออกมาแล้ว คำวินิจฉัยนี้จะต้องอ่านให้โจทก์และจำเลยฟังตามกำหนด วัน เวลา และสถานที่ซึ่งได้นัดหมายไว้ แล้วให้ทั้งโจทก์และจำเลยลงชื่อรับทราบ ถ้าไม่ยอมลงชื่อให้บันทึกไว้ท้ายคำวินิจฉัย ในการฟังคำวินิจฉัย ถ้าฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดหรือทั้งสองฝ่ายไม่มาฟังคำวินิจฉัยโดยไม่มีหนังสือแจ้งเหตุก่อนถึงเวลาอันดหมาย ให้อ่านคำวินิจฉัยนั้น และให้ถือว่าถูกทราบโดยรับทราบคำวินิจฉัยแล้ว (กฎ. ข้อ 39)

3.2.4 กระบวนการพิจารณาวินิจฉัยการลงนิคหกรรมชั้นอุทธรณ์หรือฎีกา

ชั้นอุทธรณ์

1 ในการพิจารณามีไม่เพียงให้คำวินิจฉัยชั้นต้นก็ ในปัญหาข้อเท็จจริง และปัญหาประวัติยังให้ยื่นอุทธรณ์ได้ โดยยื่นคำอุทธรณ์เป็นหนังสือต่อคณะกรรมการพิจารณาชั้นต้น ภายใน 30 วัน นับแต่ทราบคำวินิจฉัยชั้นต้น (กฎ. ข้อ 41)

2 ในการพิจารณาวินิจฉัยเนื่องลงนิคหกรรมชั้นอุทธรณ์ คณะกรรมการชั้นอุทธรณ์ มีอำนาจในการพิจารณาว่าคำอุทธรณ์นี้ถูกในเวลากำหนดหรือไม่ ควรลับพยานเพิ่มเติมหรือไม่ คณะกรรมการชั้นต้นปฏิบัติถูกต้องตามระเบียบทรรmo ไม่ การลงนิคหกรรมเหมาะสมสมหรือไม่ ถ้าเห็นสมควรประการใดก็ให้ดำเนินการตามระเบียบเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม (กฎ. ข้อ 43)

3 ในระหว่างพิจารณาวินิจฉัยการลงนิคหกรรมชั้นอุทธรณ์ ถ้าปรากฏว่า จำเลยมรณภาพ ให้ยุติการพิจารณา จำเลยพ้นจากความเป็นภิกษุ ให้ยุติการพิจารณา เว้นแต่ในความผิดครุกรรม

4 ในคำวินิจฉัยของชั้นอุทธรณ์ นอกจากมีข้อความตามกำหนดไว้แบบเดียวกับคำวินิจฉัยของชั้นต้นแล้ว ยังต้องมีข้อความดังต่อไปนี้

ก ชื่อ ฉายา นามสกุล อายุ พระชา ส้านก และสังกัดของผู้อุทธรณ์
ก คำวินิจฉัยให้ ยื่น ยก แก้ หรือกลับคำวินิจฉัยชั้นต้น (กฎ. ข้อ 45)

5 เมื่อวินิจฉัยเสร็จแล้วให้อ่านคำวินิจฉัยโดยไม่ลักษ์ โดยคณะกรรมการชั้นอุทธรณ์อ่านเอง หรือส่งไปให้คณะกรรมการชั้นต้นอ่านก็ได้ ส่วนวิธีปฏิบัติอื่น ๆ เกี่ยวกับการรับทราบคำวินิจฉัยของคู่กรณ์ให้ใช้ระเบียบของคณะกรรมการชั้นต้น โดยอนุโญติ (กฎ. ข้อ 46)

ขั้นวีก้า

ในการฟันตู้กรณ์ไม่พ่อใจคำวินิจฉัยการลงนि�คหกรรมของชั้นอนุทธรน์ก็สามารถยื่นฎีกาทั้งในปีกษาข้อเท็จจริงและปีกษาประวัติ โดยให้ระบุข้อเท็จจริงที่ยกขึ้นอ้างไว้โดยย่อ ส่วนข้อประวัติที่ยกขึ้นมาอ้างอิงให้แสดงไว้โดยชัดเจน และต้องเป็นข้อประวัติที่ยกขึ้นมาว่ากันแล้วในการพิจารณาในจันทร์ ในกรณีที่ฎีก้าจะต้องยื่นต่อคุณผู้พิจารณาซึ่งต້າนายใน 30 วันนับแต่ทราบคำวินิจฉัยของชั้นอนุทธรน์

วิธีปฏิบัติในการพิจารณาดีความ การวินิจฉัย และการทำคำวินิจฉัย ให้นำวิธีการที่ปฏิบัติในชั้นอนุทธรน์มาใช้โดยอนุโลม (กฎ. ข้อ 49 - 54)

3.2.5 กระบวนการในชั้นบังคับตามคำวินิจฉัยการลงนิคหกรรม เมื่อจำเลยระบุได้ต้องคำวินิจฉัยอย่างหนึ่งอย่าง ได้ถึงที่สุดแล้ว ให้คุณผู้พิจารณาซึ่งอ่านคำวินิจฉัย แจ้งผลคำวินิจฉัย แก่ผู้บังคับบัญชา ใกล้ชิดของจำเลยรูปนั้นทราบ เพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามคำวินิจฉัยนั้น (กฎ. ข้อ 61) แต่ถ้าจำเลยไม่ยอมรับนิคหกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้

- 1 ไม่ยอมรับนิคหกรรมตามคำวินิจฉัยให้ลึก ไม่ยอมลึกภายในชั้นบังคับบัญชา ไม่ยอมนับแต่เวลาที่ได้รับทราบคำวินิจฉัยนั้น จะมีความผิดตามมาตรา 26 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2505 และต้องโทษตามมาตรา 42 คือระหว่างโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน
- 2 ไม่ยอมรับนิคหกรรมตามคำวินิจฉัยไม่ถึง ให้ลึก ให้ผู้บังคับบัญชารายงานโดยลำดับถึงมหาเถรสมาคม เมื่อมหาเถรสมาคมวินิจฉัยและมีคำสั่งให้ลschlüsseมณฑ์แล้ว ไม่ลึกภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ได้ทราบคำวินิจฉัยของมหาเถรสมาคม จะมีความผิดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ มาตรา 17 ที่บัญญัติว่า

พระภิกษุรูปใดต้องคำวินิจฉัยให้รับนิคหกรรมไม่ถึง ให้ลึก ไม่ยอมรับนิคหกรรมนั้น หรือประพฤติล่วงละเมิดพระธรรมวินัยเป็นอาชี หรือไม่สังกัดอยู่ในวัดใดวัดหนึ่งกันทั้งไม่มีที่อยู่ เป็นหลักแหล่ง มหาเถรสมาคม มีอำนาจวินิจฉัย และมีคำสั่งให้พระภิกษุรูปนั้นลschlüsseมณฑ์แล้วได้

พระภิกษุต้องคำวินิจฉัยให้ลслушаด้วยความในวรรคก่อน ต้องลึกภายใน 7 วัน นับแต่วันที่ได้ทราบคำวินิจฉัยนั้น

ถ้าไม่สึกจะมีความผิดตามพระราชบัญญัติคดีลงพื้นที่ มาตรา 42 คือ ต้อง
ระหว่างไทยจ้าวคุกไม่เกินหกเดือน

ในการปฏิบัติเพื่อดำเนินการให้ลักตั้งกล่าว ถ้ามีความจำเป็นได ๆ เพื่อให้
การปฏิบัติงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย "ให้พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปากครองคดีลงพื้นที่
บังคับบัญชาใกล้ชิดของจำเลยทูน ขออภัยจากต่อเจ้าหน้าที่ฝ่ายราชอาณาจักร" (กฎ. ข้อ 62)

4. บทสรุป

ตามที่กล่าวมาในหัวข้อเรื่อง "กระบวนการพิจารณาความผิดและโทษในทางอาญาใน
พระราชบัญญัติ" มีลักษณะอย่างคล้ายคลึงกัน แต่ก็มีบางประดิษฐ์แตกต่างกันบ้าง เพราะสถานภาพ
ของประชาชนอันเป็น "ประชาชน" ของรัฐหรือฝ่ายราชอาณาจักร ย่อมแตกต่างจากสถานภาพของ
ภิกษุอันเป็น "ประชาชน" ของฝ่ายบุทธจักร ซึ่งมีประดิษฐ์ต่าง ๆ ที่นອจะกล่าวได้คือ

ในกระบวนการยุติธรรมตามวิธีการของกฎหมายอาญา เมื่อมผู้หนึ่งผู้ใดกระทำผิด และเมื่อผู้
ได้รับความเสียหาย ก็จะมีการกล่าวโทษหรือร้องทุกข์ต่อเจ้าหน้าที่ฝ่ายบ้านเมือง โดยไปร้องทุกข์ต่อ
เจ้าหน้าที่ฝ่ายปากครองหรือตำรวจ เพราะฉะนั้นกระบวนการยุติธรรมของฝ่ายบ้านเมืองจึงเริ่มที่
เจ้าหน้าที่ฝ่ายปากครองหรือตำรวจ ซึ่งต้องทำหน้าที่สืบสวนและสอบสวน เพื่อหาและจับกุมผู้กระทำ
ความผิด และแสวงหาพยานหลักฐานประกอบเพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดนั้นขึ้นฟ้องร้องเพื่อรับโทษ
ตามกฎหมายบ้านเมือง โดยเล่นอสานวนการสอบสวนต่อพนักงานอัยการเพื่อพิจารณาสั่งสำนวน
อย่างโดยย่างหนึ่ง คืออาจจะสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้อง ถ้าพนักงานอัยการสั่งฟ้องและศาลรับฟ้องผู้
ต้องหาก็อยู่ในฐานะ "จำเลย" หลังจากนั้นก็เป็นภาระหน้าที่ของศาลที่จะดำเนินการพิจารณา
ความผิดและโทษตามกระบวนการของศาลภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมายอาญา และประมวลกฎหมาย
วิธีพิจารณาความอาญา และอาจจะได้บทบัญญัติแห่งกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง และจำเป็นกับการ
ดำเนินคดีนั้น ๆ จนกระทั่งกระบวนการพิจารณาสิ้นสุด และเมื่อคดีถึงที่สุดก็จะไปถึงกระบวนการชั้น
บังคับคดี นำตัวผู้กระทำผิดไปลงโทษให้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาลต่อไป

ในกระบวนการยุติธรรมตามที่บัญญัติไว้ในพระวินัย ซึ่งได้แบ่งออกเป็น 2 ช่วงตอน ในช่วงตอนแรกคือในสมัยพุทธกาลและระยะเวลาที่ใกล้เคียง ซึ่งมีวิธีดำเนินกระบวนการยุติธรรม คือ เมื่อมีภิกขุรูปได้กระทำผิดวินัยเกิดขึ้น ก็จะมีการนำคดีขึ้นฟ้องร้องเพื่อพิจารณาคดี อาจจะฟ้องในสำนักบุคคล หรือฟ้องในคณะบุคคล หรือฟ้องในสำนักสงฆ์ และมีการประชุมสงฆ์เพื่อพิจารณาคดี แล้วมีการวินิจฉัยความผิดเพื่อลงโทษโดยการปรับอาบตือย่าง โดยย่างหนึ่ง อาจจะเป็นอาบตืพนก ได้แก่ ปราสาหิค ซึ่งต้องขาดจากความเป็นภิกขุ หรืออาบตือย่างกลาง คือ สังฆาทีสส ต้องประพฤติว่าต่อต้านความเพื่อทราบดูเอง จึงจะผันโทษ หรืออาจจะเป็นอาบตือย่างเบา คือ ถูลลังจัย ปฏิจิตติ์, ปฏิภานเนะ, ทุกกฎ หรือทุกภาระ ต้องทำศีลอาบตือเพื่อประจันตนเอง จึงจะหนันโทษ วิธีการพิจารณาคดีเพื่อร่วบອธิกรณ์ตามที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่าสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของสังคมสมัยนี้

ส่วนในช่วงตอนที่สอง คือ การพิจารณาคดีตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2505 และกฎหมายมหาเดรสามາດม ลักษณะของการพิจารณาคดีในช่วงตอนนี้มีลักษณะคล้ายคลึงกับกระบวนการพิจารณาคดีตามประมวลกฎหมายอาญา และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กล่าวคือ เมื่อมีพระภิกขุรูปได้กระทำความผิดละเมิดพระวินัยเกิดขึ้น ก็จะมี "ผู้เสียหาย" หรือ "ผู้มีส่วนได้เสีย" ซึ่งเป็นโจทก์นำความขึ้นฟ้องร้องต่อ "ผู้พิจารณา" ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ดำเนินคดี "วิธีปฏิบัติเบื้องต้น" เพื่อพิจารณาตรวจสอบคดีของโจทก์ และลักษณะของคดีฟ้อง ว่ามีคดีสมบัติและลักษณะถูกต้องหรือไม่ พระผู้พิจารณาอกจากมีอำนาจหน้าที่ตรวจสอบคดีสมบัติของผู้ฟ้อง และความถูกต้องของคำฟ้องแล้ว ซึ่งมีอำนาจหน้าที่สั่งรับฟ้องหรือไม่รับฟ้อง ถ้าสั่งรับฟ้อง ก็มีหน้าที่ต้องแจ้งคำฟ้อง หรือข้อกล่าวหาของโจทก์ให้จำเลยทราบ และสอบถามคำให้การของจำเลย เมื่อจำเลยให้การรับสารภาพเท่านั้นพระผู้พิจารณาจึงจะมีอำนาจสั่งลงโทษจำเลยได้ แต่ถ้าจำเลยไม่รับสารภาพพระผู้พิจารนามีหน้าที่รายงานคำฟ้องนั้นต่อ "คณะผู้พิจารณา" ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินการ "ไต่สวนญูสฟ่อง" และวิธีพิจารณาวินิจฉัย "การลงนิคกรรม" จากนั้นไปถ้าคดีไม่สามารถยุติลงด้วยความพอใจของคู่กรณีก็สามารถจะยื่นอุทธรณ์หรือฎีกาได้

ตามที่กล่าวมานี้ จึงเห็นได้ว่าการพิจารณาคดีตามกระบวนการของมหาเถรสมาคมเมื่อเทียบกับกระบวนการในทางอาญาแล้วจะเห็นได้ชัดว่า กระบวนการในทางวินัยไม่มีกระบวนการในชั้นพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจ และไม่มีกระบวนการในชั้นพนักงานอัยการโดยตรง แต่ "ผู้พิจารณา" และ "คณะกรรมการ" จะทำหน้าที่เสมือนพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ และทำหน้าที่เสมือนศาลหรือผู้พิพากษาในศาลชั้นต้นไปด้วยในตัว

ประเด็นที่แตกต่างกันที่เห็นได้ชัดอีกประการหนึ่งคือ ในการกระบวนการพิจารณาคดีอาญาที่นี่ โจทก์หรือจำเลยสามารถแต่งตั้งให้ผู้อื่นว่าต่างคดีแทนตนได้ หรือที่เรียกวันว่า "นาย" แต่การดำเนินคดีตามกฎหมายมหาเถรสมาคม ทั้ง โจทก์และจำเลยจะต้องแก้ต่างคดีด้วยตนเอง จะตั้งพระภิกษุรูปอื่นเป็นนายแก้ต่างคดีแทนไม่ได้ ดังที่บัญญัติไว้ในกฎหมายมหาเถรสมาคมข้อ 63 ว่า "โจทก์หรือจำเลย จะแต่งตั้งผู้หนึ่งผู้ใดให้ว่าต่างคดีหรือแก้ต่างกรณีได้สัมมูลฟ้อง และกรณีพิจารณาวินิจฉัยการลงนิค�클รรມได้"

ส่วนในชั้นบังคับคดี ถ้าจำเลยฝ่าฝืนไม่ยอมปฏิบัติตามคำวินิจฉัยลงนิค�클รรມ ก็ให้อาชญาอำนาจหน้าที่ของฝ่ายราชอาณาจักรเข้ามาช่วยเหลือได้ คือเจ้าหน้าที่ตำรวจ และกฎหมายอาญาที่จะต้องดำเนินการต่อพระภิกษุผู้ไม่ยอมปฏิบัติตามคำวินิจฉัยนี้